

PG
1231
P3
Key

UC-NRLF

5B 172 591

METHOD GASPEY-OTTO-SAUER.

KEY
TO THE
SERVIAN
CONVERSATION GRAMMAR

BY
WOISLAV M. PETROVITCH.

LONDON.

DAVID NUTT (A. G. Berry), 212 Shaftesbury Avenue, W. C.
DULAU & CO., 37 Soho Square, W.

SAMPSON LOW, MARSTON & CO., 100 Southwark Street, S. E.

NEW YORK: BRENTANO'S, Fifth Avenue and 27th Street.

THE INTERNATIONAL NEWS COMPANY, 33 and 35 Duane Street.

G. E. STECHERT & CO., 151-155 West 25th Street.

E. STEIGER & CO., 25 Park Place.

BOSTON: RITTER & FLEBBE, formerly C. A. KOEHLER & CO.,
149a Tremont Street.

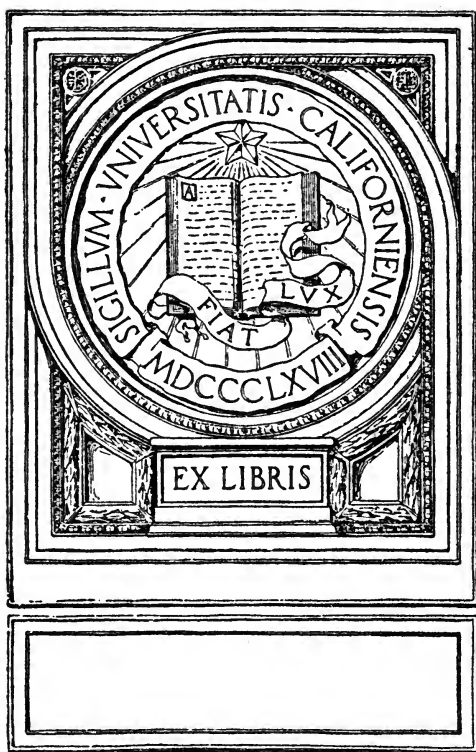
THE SCHOENHOF BOOK CO., 123 Tremont Street.

HEIDELBERG.

JULIUS GROOS.

1914.

Y0165901

Digitized by the Internet Archive
in 2007 with funding from
Microsoft Corporation

METHOD GASPEY-OTTO-SAUER.

KEY TO THE SERVIAN CONVERSATION GRAMMAR

BY

WOISLAV M. PETROVITCH.

LONDON.

DAVID NUTT (A. G. Berry), 212 Shaftesbury Avenue, W. C.

DULAU & CO., 37 Soho Square, W.

SAMPSON LOW, MARSTON & CO., 100 Southwark Street, S. E.

NEW YORK: BRENTANO'S, Fifth Avenue and 27th Street.

THE INTERNATIONAL NEWS COMPANY, 83 and 85 Duane Street.

G. E. STECHERT & CO., 151—155 West 25th Street.

E. STEIGER & CO., 25 Park Place.

BOSTON: RITTER & FLEBBE, formerly C. A. KOEHLER & CO.,

149a Tremont Street.

THE SCHOENHOF BOOK CO., 128 Tremont Street.

HEIDELBERG.

JULIUS GROOS.

1914.

**PRESERVATION
COPY ADDED
ORIGINAL
RETAINED**

FEB 25 1994

The Gaspey-Otto-Sauer Method has become my sole property by right of purchase. These books are continually revised. All rights, especially those of adaptation and translation into any language, are reserved. Imitations and fraudulent impressions are forbidden by law. Suitable communications always thankfully received.

Heidelberg.

Julius Groos.

Exercise 1.

The Creator. The woman. The pear. The name. The brother. The apple. The rain. The ship. God is everywhere. The brother is still there and the sister is already here. Who is at home? The father is at home.

The brother and the aunt are there, but the sister and the mother are here. When is the uncle at home? The uncle is at home to-day. Where is the pear and where is the apple? The pear is here and the apple is there.

Translation 2.

Бог. Књига. Време. Поље. Живот. Реч. Сестра. Бог је творац. Ко је тамо? Мати (мајка) је тамо а кћер је овде. Кад је отац код куће? Отац је данас код куће.

Мајка и тетка су већ код куће, а сестра је још овде. Шта је тамо? Крушка је тамо а јабука је овде. Ко је овде? Брат је још овде а отац је већ тамо.

Conversation.

Where is the father?	The father is at home.
Who is there?	The sister is there.
And who is here?	The aunt is here.
When is the uncle at home?	The uncle and the father are still at home.
What is this?	This is a book.
What is God?	God is Creator.
What is a horse?	A horse is an animal.

Exercise 3.

God's law. Give the bread to the poor. I see the horse. Thou* seest (you see) a workman. Give the

* The Servian personal pronoun of the second person singular *mu* (thou) is rendered throughout our exercises by "you" — as "thou" is hardly ever used in English prose.

money to the workman. I speak about the table and (thou speakest) you speak about the knife. The boy is with the father (at the father's). I see the palaces of the kings. The hunt of deer. Deer are animals. Mirko is with the tzar to dinner. I speak (or am speaking) about the castle of the King of Servia. You see the hero and I see the ploughman. I am speaking with the friend and you are speaking with the pupil. What does the Turk fight with? The Turks fight with yatagans. The knife is on the table. Give the money to the workmen.

Translation 4.

Божји закони (ог закони Бѡга). Хлебѡви су на столу. Ја видим краља и цара. Дajte хлеба радницима. Кућа трговца (трѡвчева кућа). Хлеб је на столу. Ја говорим о двѡровима краљевâ Србије. Чиме ради ѡрач? Орач ѡре (ради) плугѡм. Чиме се бѡре Турци? Турци се бѡре јатаганима. Где је Краљ Србије? Краљ Србије је у Београду. Ти говориш о трговцу.

Conversation.

Do you speak Servian?	I do not yet speak Servian well.
Do you see the lion?	I see the lion and the eagle.
Who is at the brother's?	The King with the professor (teacher) is at the brother's.
What does the ploughman work with?	The ploughman works with the plough.
Where is the King?	The King is in Belgrade.
Whom do you see now?	I see the King and the Emperor.
What do the Turks do in war?	The Turks fight in war with yatagans.
When is the father at the palace?	The father is at the palace to-day.

Exercise 5.

I have seen (I saw) the house. Give the grass to the cows. Give me, please, the book and the picture. The rose is the queen of (the) flowers, it is the emblem of beauty and joy. Give the money to the maid. We eat with the spoon and fork. What are you doing now? He has bought a house with a garden. The judge is just. The Voyvoda (Duke) has bought a castle

with towers. Where is the servant? I saw (I have seen) the servant at the Voyvoda's.

Translation 6.

Дајте ми хлеба, молим вас. Мати (мајка) украшава собу сликама. Видео сам нећаку с књигом. На столу су: ножеви, кашике и виљушке. Отац је купио оваца. Видео сам ружу у врту. Ко се обично игра с мачком. Девочица се игра с мачком у соби. Моја је сестра удовица. Милева је лепа жена. Милица и Јелица су лепе жене. Ја често виђам војводу с краљицом (код краљице).

Conversation.

Have you seen the roses in the forest (wood)?	I saw roses in the voyvoda's garden.
What does the mother ornament the room with?	The mother ornaments the room with pictures and roses.
Who is playing with the cat?	My niece and the maid are playing with the cat.
Who has seen the Book of the Kings?	I have seen the Book of the Queens and the picture of the Tzarina.
What are you doing now?	I am painting (working) the picture of the King of Servia.

Exercise 7.

Fables are useful for youth. This city is large. I was in the city. Youth (is) foolishness, age (oldness) (is) illness (i. e., when we are young we are foolish, when old we are ill.). The poet sings about love and youth. Modesty is an ornament to girls, wisdom to women. Youth without courage is nonsense. There is no usefulness in my help (aid). To die with (from) hunger and thirst. Idleness is the mother of vice. Man without honour. Give me (some) bread and salt. There is no wisdom without old age.

Translation 8.

Човек без части. Лењост је мати порока. Нема мудрости без старости. Мати говори с кћерју о скромности. Песник пева о младости и љубави. Корист од басана је велика. Песник је умрео од глади. Дајте кћери књигу мудрости. Бдљест прати старост.

Conversation.

Where is the mother to-day?	The mother is in the garden with the daughter.
What are you speaking now about?	I am speaking about the modesty of the girls.
Is there any wisdom without old age?	There is no wisdom without old age.
Is there any usefulness in lies?	Lying is a vice.
From (of) what did the poet die?	The poet died from hunger and thirst.

Exercise 9.

Proverbs are the mirror of people's souls. I am speaking about the village and you speak about the field. Give me (some) beer and (some) wine. Have you read the works of Vook Stefanovitch-Karadgitch? People say the times change; (while) people change with time. The father plays with the children. The children play with the lamb. Is there (any) wine in the barrel? There is no wine in the barrel, but (there is) beer. Wisdom is power, science is might; learn, O children, day and night. I saw in the village little pigs, calves, little goats, lambs, foals, etc. In the theatre wonders are often seen.

Translation 10.

У Србији нема језера. Ти говориш о чудесима небеса а љак говори о селима и стајима. Једна пословица вели: времена се мењају, међутим ми се мењао с временима. Деца се играју на пољу. Ми ништа не знамо о часу наше смрти. Игра причињава деци задовољство. Јесте ли читали ново Лазаревићево дело о Србији?

Conversation.

What do you see?	I see the sky and the sun.
What are you doing?	I am playing with the children.
Has Serbia seas?	Servia has neither seas nor lakes.
What are you speaking about?	We are speaking about the Balkan Peninsula.
Where are the children?	The children are in the country.
What have you seen in the theatre?	We saw wonders.

Exercise 11.

How many years did the battle last? Poor people live in low houses. The stars are for the most part immovable bodies. The mother works with the diligent daughters. The daughters ornament the tables with blue violets. Diligent students afford their parents much pleasure. The good children play with the lamb. The shepherd returned home with his little herd.

I embellished the large room with blue panes. I received your (thy) short letter. The rich merchant who lives in the large house in the broad street has a miserable brother and sister. In this house on the square live many old people. In ancient times the Roman Empire was what the Russian Empire now is: but in the ancient Roman Empire there were by far many more inhabitants than in the present Russian Empire.

Translation 12.

Удѡвица добрѡг Пѣтра даде сиромѡху кѡмад хлѣба. Шта рѡди добрѡ дѣте у вѣликом вѣрту? Кѡѣ ѡма лѣпу главу, дугѡчко (дѣго) тѣло и висѡке витке нѡге. Хрѣва се дѣла кѡзне стрѡгим кѡзнама. Зѡмске су нѡѡи често освѣтљене поларном свѣтлошћу. У лѣпој ѡјаковој сѡби ѡма мнѡго рѣтких ствѡри. Ја пѡзнајем вѣрло добрѡ вѡшег стѡрог пријатеља. Он нам пѡказа са задовѡљством висѡку сѡбу.

Ми смо ту скѡро читали интересѡнтну причу о јѣдном млѡдом трѣбвцу. Ено висѡке куће богѡтог Француза. Дѣца се ѡграху на дугѡчкој ѡлици. Богѡти ѡуди у вѡропи говорѡху са стѡрим чѡвѣком о рѣтким ствѡрима. Мој добри стѡри ѡтац ми нѡписа (пѡсаѡ) јѣдно вѣрло пријѡтно пѡсмо. Стѡри нѡроди ѡбожѡваху мѣсец, звѣзде и прирѡдне сѡле. У сѣверним зѣмљама гдѣ нѡѡи трају нѣколико мѣсеци, мѣсец и звѣзде освѣтљѡвају зѣмљу.

Conversation.

What did you see on the shores of the French rivers?

On the shores of the French rivers we saw high and magnificent castles.

Which books has the pupil bought?

The pupil bought many good books.

What has the good father presented his diligent children with?

How is the weather now?

What did you read to-day in the new book?

With what do the diligent inhabitants of this large town occupy themselves?

Who gave thee this large piece of good bread?

The good father presented his diligent children with many toys.

The sky is covered with grey clouds.

We read of the diligent workmen, who worked in the large house of the rich merchant.

Various works occupy the inhabitants of this large town.

The poor workman's wife gave me this large piece of good bread and that glass of excellent wine.

Exercise 13.

The rich merchant arrived yesterday from his long journey; he was for a long time in Belgrade. Children, keep away from the bridge; it is dangerous to pass over bridges. To-day I dine at the neighbour's. The interesting tale of the brave hero pleases me very much; it is agreeable to listen to it.

This dictionary is for the diligent student and these interesting books are for his young sister. Give, for God's sake, some bread to the poor workman! Yesterday there was a great storm on the lake. Belgrade is situated on the rivers Save and Danube. I saw the King through the window.

Translation 14.

Ја отпутовах из Београда и срећно прispех у Хајделберг. Колико има километара од Београда до Берлина? Бeжи (ог бeжите) од ватре! Данас ћу ручати код учитеља. Идите, молим вас, к вртару и реците му да дође сyтра. Опасно је прелазити преко мостова.

Где си се одмарао, у соби или под дрветом? Одмарао сам се под храстом. Тица лети преко трга. Има једна сoба без прозорa. Пријатно је слyшати приче. Сестра се дyго молила пред икoном Богородице. Крст паде са црквеног тoрња.

Conversation.

Why did you stay so long (time) in the theatre?

I stayed for the sake of my brother.

Where did you meet your friend?	I met him in the street.
On what river is Dresden situated?	Dresden is situated on the river Elbe.
When did Socrates live?	Socrates lived in the fifth century before Christ.
Who fell from horseback?	A soldier fell from horseback.
What fell into the river?	A hat fell into the river.
Where did the father go?	The father went to take a walk with the mother.
When did you return from Heidelberg?	I returned two years ago.
Of what art thou (are you) thinking now?	I am thinking of the fire and thou thinkest of the water.

Exercise 15.

God, Thou art, Thou wast, Thou shalt be for ever! Where was the child yesterday morning? We do not know where it was yesterday morning, but yesterday evening it was in the forest. The neighbour has a son and a daughter. We have a cat and a dog. You have no dogs. They had many dogs. I too have some dogs.

To-day I am at home, and you will be at home to-morrow and the day after to-morrow. What have I? You have nothing. In summer we shall be in the village, but in winter we are always in town. We have a house in the country and he has one in the city. She has much money. Have you any money?

Translation 16.

Бог јесте, био је (беше) и биће вечно. Где ће бити родитељи преко-сутра? Где сте били јуче у јутру? Ваша сестра беше код куће и рече ми: моја ће се сестра вратити довече; она је сада код своје мајке (матере). Она је истину рекле, ја сам била тамо. Ја имам хлеба (*part. gen.*) а ти имаш корпу.

Где ће бити пријатељи? Они ће бити у врту. Ми бисмо били јутрос у шуми кад бисте и ви били тамо. Кад ће брат и сестра бити код куће? Ви имате много пријатеља. Ви имађасте једну кућу у вароши. Јуче беше (је било) врло топло, данас је такође топло, а мислим да ће и сутра бити топло.

Conversation.

Where was your father to-day?	He was here to-day, and to-morrow he will, probably, leave for Heidelberg.
Do you see the castle of the Servian King?	Yes, I see it.
Have you seen yesterday the elephant in the village?	I was in the city and I did not see the elephant.
Have you (got) a knife?	I have no knife.
Has the teacher been at your home?	Yes, the teacher is with us (at our home).
Have you seen the poet?	Yes. (Servian: I am, i.e., I have.)
Hast thou the book?	Yes. (Servian: I have.)

Exercise 17.

What are you doing to-night? We are not doing anything. What do the pupils think? They think they know all the sciences. They boast of their success. What are the children doing so willingly? They are listening to the teacher's words. What is the pigeon doing? It is flying in the air and jumping on the branches of the tree. Do you believe what I related to you? I believe, as you never tell lies. God protects the poor. He does not believe what he now says. The cook prepares dinner and the fisherman catches fish. Why dost thou not smoke? Because my parents told me that smoking is prejudicial to health. The bird is singing. Do you sing also? The children were singing yesterday and we are singing to-day. I would sing if I had time. When are you going to sing? We will sing to-morrow.

Translation 18.

Шта радите тамо? Ја радим а ви не радите ништа. Он мисли да зна све науке и хвалише се непрестано својим успесима. Ми радо слушамо кад ви нешто причате. Шта сте радили јуче? Не знамо. Ја ћу данас одговорити а ви ћете одговорити сутра или преко-сутра.

Слушај, дете, кад учитељ прича. Сврака скакуташе по грамама дрвета и крекѣташе (chattered) непрестано, а гавран сеђаше миран и ћуташе. Шта то радиш пријатељу, или ваљда не верујеш што ти говорим? упита најзад сврака. — Једва верујем одговори гавран, јер ко брбља тако много као ти, тај без сумање и много лаже.

Conversation.

What are the children doing?	The children are singing.
Where were you yesterday evening?	We were in the theatre.
Who was singing yesterday while I was speaking?	My sister was singing while you were speaking.
Who will distribute the money amongst the workmen?	The sister and the mother will distribute the money.
Who protects the poor?	God protects the poor.
With whom are you going to speak to-morrow?	I shall speak to-morrow with the master.
Who is smoking in the room?	The father is smoking.
Did you write to the father?	I did. (Servian: I have [am].)

Exercise 19.

He who does not speak the truth is not an honest man. Sir, you are wrong. Have you seen the queen's horses? At what time were you at home yesterday evening? I was at home at eight o'clock. Where are your books? The books are on the table. I was never in Belgrade. Have you ever seen Berlin? I have not yet seen the capital of the German Empire. Has not the master been with the Princess last night? No (He has not). Have you read the Book of Death? Yes. When I have time, I sing. The sister would not yet have come home if she had not met the neighbour's daughter. Do you believe that the child was telling the truth? I do not know (I know not); but if he had lied, I would no longer believe in his word.

Translation 20.

Нисте ли говòрили с рàтницима? Не, ми нисмо говòрили с рàтницима. Говòрим ли о стòлу или о сик-ири. Ја не говорим о стòлу, а ти не вèдиш стòлове. Хвали ли учитељ ученике? Не, учитељ не хвàли ученике; он их кòри (кùди). Јеси ли прòчитао òчево писмо? Не, ја нисам прòчитао òчево писмо.

Брàт би био врло задовољан, кад би пмао много пàсà и мàчакà. Зàшто нисте чèтали писмо? Јер нéмам врèмена да чèтам писма. Жèна би била óвде да је и мýж óвде. Ви не бисте вèровали што вам говорим да нисам ваш пријатељ. Јесте ли већ вèдели сврàку? Јòш нисам вèдео сврàку али сам вèдео гаврàна где (кад) скàкуташе по грàнама дрвèта.

Conversation.

Do you believe a man who often lies?	One cannot believe such a man.
Would you like to go to the theatre to-night?	I would go if I had company.
Could you accompany me?	I would gladly do so if I had time.
How should I learn Servian the best (which is the best way for me to learn Servian)?	(By) reading and learning by heart everything that you like.
What should one specially commit to memory?	Idiomatic sentences, proverbs, anecdotes, etc.

Exercise 21.

Do you remember me? I do not remember you, but I remember your elder brother. I shall not forget thee in thy misfortune. He has entirely forgotten me and him. Treat her gently (spare her), she is very unfortunate. Who is going there? That is my brother. No, you are mistaken, that is Alexander. Charles praises you; praise him also! He often writes you letters, but you do not even read them. Here is Rina, she is speaking with them about you. I am wearied without you; come to see us oftener. Have you got my watch? It is not with me, it is at the watchmaker's. Have you read my book? Yes, I read it, I liked it very much. How much did you pay for it? I did not pay anything, I received it from the master. I received a new hat from my neighbour, but I do not like it; I sent it to your brother. The sheep furnish us with their wool for our clothing and with their meat. You are not sitting on your place, but on mine. Sit on yours.

Translation 22.

Шта вам је причао учитељ о мени? Он је кудио твој српски превод. Молим вас, хоћете ли рúčати да-нас са мнош? Ваша ме (те, га, ју, нас, вас, их) мајка познаје. Где сте били, с његовом сестром? Ја сам био у позоришту с њом, прèстава јој се јáко допала. Ми се играмо с вама и с децом нашег суседа у врту мога ујака. Нисте долàзили код нас дугò врèмена, зàшто вас виђамо тàко рétко? Нисам био код куће, био сам с вашиим братом по Србији и црној Гòри. Ми смо говò-

рили с Г. Новаковићем о графу и његовим кћима. Реците ми, молим вас, где су Г. Поповић и жена му? Његова жена је код моје сестре а њега нисам видео. Ја сам био са својом женом у Француској, за тим одосмо у Србију да бих јој показао како Срби живе. Како вам се допало у Србији? Хвала, ја волим Србију али Француску волим далеко више.

Conversation.

Have you not yet been at my home?	No, I have not yet had that pleasure.
Have you got time to speak Servian?	No, my dear, now I have no time.
From whom are these letters?	I know not; I think they are from him.
Of what did he relate to you so long?	He related to me an interesting history.
How are you? How is your health?	Thanks to the Lord, very well; and how do you do?

Exercise 23.

The elephant has a trunk which serves him instead of hands; at both sides of his trunk he has two teeth which furnish us with the so-called ivory. Children whose parents have died are called orphans. Children whose clothes are soiled are not liked by anybody (do not please to anyone). He who is lazy does not succeed in anything. The servant through whom I sent you the letter has returned home. Do you remember the tree in whose shade we rested so often? Do you remember the old countess whose daughters danced with us so much? I remember very well.

In these countries the inhabitants occupy themselves with trade. In that book there are many engravings. What were you doing in his room? We were not in that room, sir; we were dressing ourselves in this room. He does not know himself, and yet he thinks very much of himself; he has a high conceit of his person. Had you already seen such a book? I had not yet seen such a book. When did you bathe in that river? That I do not know. Does Mr. N. N. still occupy himself with such a work? Mind your own business, my friend!

In winter the inhabitants of this town occupy themselves with such works, and in summer they will occupy themselves with other works. He prepares again for war, for he knows that next summer there will be a war. Dost thou know this gentleman? No, I do not know him, but it seems to me that I saw him in that town. What is that? What do you think of that?

Translation 24.

То је тај леџар с којим сам се упознао у Београду. Ја сам му дао ону књигу о којој сте јуче говорили са мном. Чија је ова књига? Она припада брату деџака који се игра са мојом сестром у врту. Која је жена говорила са вама? Госпође, које бејаху јуче код моје тетке, су кћери свог господина. Познајете ли госпођу која је данас била на концерту? Шта хоћете? Хоћу да купим онаку књигу као што је мој пријатељ јуче купио. Каква беше то књига? То је једна студија о српским народним обичајима. Писмо које сам примио од свог пријатеља, јако ме обрадовало. Чији је ово пас? Коде сте писали писмо? С киме је говорила ваша мајка (мати)? О чему сте говорили? Која је од ваших сестара болесна? Луиза. Који се од ваших пријатеља вратио у Америку? Шта вели он? У којој сте соби били? У колико сати? Каква је ово зима? Каког цвећа има у врту? Која од ових књига припада вашем учитељу? Познајете ли кућу у којој они живе? То је слика коју сам показао вашој сестри. Врт о коме говорите припада моме оцу. Тица која је одлетела, јесте у суседовом врту.

Conversation.

How many rooms are there in this house?	In this house there are many rooms.
To whom does this book belong?	This book and pen belong to that pupil.
When did you return from Germany?	I returned from Germany the same year when the war began.
Have you already read this book?	I have read it so often that I almost know it by heart.
Who was in that room?	The gentleman whom you saw yesterday in that room is my friend Ivan Petrovich.

Exercise 25.

I myself have covered the table with papers. God is the father of all men. Say this to nobody, please. With nothing you do nothing. In every village there is a church. In the course of a few months I did not receive a single letter. Russians and Frenchmen love each other. Pushkin's name is celebrated throughout the world. I shall relate you nothing more.

You have not yet (never) spoken with them. This house belongs to himself. Some children are not brave. Thales, a Greek philosopher, said: "The most difficult of all things is to know oneself, and the easiest of all is to find faults with others." We worked with all our forces. Thou wilt walk with her. Each of you knows that the earth turns around the sun. Love God more than all, and thy neighbour as much as thyself.

Translation 26.

Ја ћу љубоко имати прилике да му се заблагодарим за књиге које ми је дао. Покријте књиге и хартије нечим! Неко говорише о томе али нико му не вероваше. Ја сам сам био у вароши. Најтеже је познати самог себе. Знате ли тежину наше земље? Ја нисам никада говорио с њим. Ја то нећу показати никоме. Сваки је човек смртан. Нико не може рећи да никад није грешно.

Неки људи живе врло дуго. Нико није био ухваћен, сви су побегли. Дајте му медицину сваких два сата. Ништа није дуговечно у свету. Чак и саме тигре и животиње воле своју постojбину. Радници граде нешто на улици и разговарају међу собом. Нешто се ради у тврђави. Ја мислим, на против, да се у тврђави ништа не ради, јер нисам никога видео.

Conversation.

With what do you cover the table?	We usually cover it with some papers.
Has there been nobody at my house to-day?	To-day there have been some persons at your house.
Have you not heard anything about that house?	I have heard nothing about it.
Have you already spoken with them (themselves)?	No, I have not yet spoken with them.
Who can say that he never erred?	Nobody can say that he never erred.

Exercise 27.

Are days long in summer? This pen is too soft, it writes badly. Foxes are very swift. The castle of Heidelberg is very picturesque. The warrior, whom we saw on the bridge in the city, is very brave. The pronunciation of the Servian language is not very difficult. The pens, which you bought for me, are expensive, yet bad. Gold and silver are precious metals. My brother has always been lazy. The horse and the dog are very trusty. Russia is very rich and powerful; Germany is over-populated; France is fertile; Servia is small, but fertile.

Time is more precious to learned men than to ignorants. Berlin is the finest city in Germany. My exercises are more difficult than those of my sister. Silver is more precious than iron, but iron is the most useful metal. Diamond is harder than iron. Great (illustrious) men are usually more modest than ignorants. Dogs are more faithful than cats. Who is elder of you two, yourself or your brother? This wine is by far better than that. Is then your sister younger than you? My sister is by far younger than I, she is the youngest (member) of our great family.

Translation 28.

Учитељ беше задовољан с учеником јер је био врѣдан. У лето су дани врло дуги. Ово је перо хрђаво. Овај је замак живописан. Ратник, кога сте видели на мосту, врло је храбар. Јесте ли видели батовљев мач? Изговор енглеског језика је врло тежак. Океан је врло дубок. Пера која сте купили код вашег суседа врло су скупа, па ипак хрђава. Твој брат је врло лени. Учитељеве ципеле су сувише тесне (узане).

Беседништво Демостенево је слављено по целој Грчкој. Ко беше бодлесан? Не знам, ја сам здрав. Сестра је такође била болесна, али сад је здрава. Бисте ли били срећни кад бисте били богати? Хоћеш ли бити задовољан? Будите (ог буди) задовољни (ог задовољан)! У сестрином преводу има много погрешака. Положај Хајделберга је диван. Поглед са ове куле је диван. Учитељев сат је стар. Сат који сам јуче купио је стар али сруп.

Ваша је кућа висока, кућа вашег суседа је виша али кућа вашег пријатеља је највиша у целој улици. Данас је време пријатније него јуче. Злато и сребро су скупоченији од гвожђа али је гвожђе корисније него и злато и сребро. Ово је вино лошије него вода. Јутро беше лепо али вече беше лепше. Најбогатији (људи) нису увек најсрећнији. Проста су средства најбоља. Пас је вернији него мачка. Камен је тврђи од метала. Ја сам вреднији од тебе и од њега. Крава је кориснија него овца, коњ је кориснији него крава али је најкориснији слон.

Ружа је лепша од лале. Најсрећнији људи не живе увек по дворовима и замковима. Најтврђи и најскупоченији камен је дијамант. Најбољи се шећер добија од шећерне трске. Ваше је перо мало лошије него моје. Вредан је уметник обично скромнији него лењи. Учитељ је строжији него учитељица. Ово ће вино бити несравњиво боље него оно пиво.

Conversation.

What is the name of the most famous Roman orator?	The most famous Roman orator was, undoubtedly, Cicero.
When are days longer, in winter or in summer?	In summer days are incomparably longer and in winter they are very short.
Which of these girls is the merriest?	The merriest of these girls is the daughter of the lame captain.
Is this beer good?	It is worse than what he told me.

Exercise 29.

Fifty-two weeks or three hundred and sixty-five days make a year. A hundred paras make one dinar. In this town there are from forty (thousand) to fifty thousand inhabitants. What does it make altogether? It makes three hundred kilos and twenty grams. Give me one meter of good cloth, How much does a kilo of butter cost at Paris? A kilo of good butter costs at Paris from 6 to 8 francs.

On the table lay about ten pears and one pound and a half of nuts. I have not even half a dinar. Thou hast three sons and two daughters. In our cowshed there are thirteen cows, five bulls, seventeen

horses and several. In London there are almost two hundred and forty-nine thousand houses and more than $6\frac{1}{2}$ millions of inhabitants. How much is one hundred and thirty-six times two thousand two hundred and twenty-two? One hundred and thirty-six times 2222 is 302,192.

Translation 30.

Дванаест месеци сачињавају (једну) годину. Четири недеље сачињавају месец. У нашој школи има пет марљивих ученика. Ми смо живели десет година у Паризу. Данас је било у школи 24 ученика. Месец јуни има 30 дана. Колико сте година били у иностранству? У вашој свесци има још тридесет и два чиста листа. Колико има фунти у три килограма? Колико има година ваш брат? Њему је четрдесет година.

Шта стаје три четврти фунте доброг зејтина? Фунта таквог зејтина стаје двадесет и две паре. Дajte ми два метра црног сукна. Оба два брата се шетаху са мојим двома сестрама. Мој брат има сто седамдесет и пет оваца. У години има триста шесет и пет дана, а у преступнај години има 366 дана. Једанаест пута триста чини три хиљаде и триста. Мој ће ујак платити шест хиљада девет стотина тридесет и седам динара и деведесет пара. Ја имам четири стотине динара.

Conversation.

How many sons has your uncle now?	My uncle has now five sons.
Where are your two sisters?	My sisters are now in the church.
How long have you lived in Belgrade?	I lived in Belgrade for about ten years.
How many is 15×1125 ?	$15 \times 1125 = 16,875$.
How many is 6×9 ?	$6 \times 9 = 54$.
How many weeks make a year?	52 weeks make a year.
How many churches are there in Belgrade?	There are about 25 churches in Belgrade.
How many inhabitants are there in Belgrade?	There are about 80 to 90 thousand inhabitants in Belgrade.
How many Servians are there in the Kingdom of Servia, and how many in all other Servian countries?	It is estimated that there are about 2,825,000 Servians in the Kingdom of Servia, and about eight millions in other Servian countries, viz:

in Bosnia-Hérzegovina	1,829,000
in Kroatia- Slavonia	2,593,000
in Dalmatia	635,000
in Old Serbia and Ma- cedonia	2,000,000
in Montenegro	250,000

And how many Servians are there in other non-Servian countries?

In all other countries, together with America, there are about 1,000,000 Servians.

Exercise 31.

The names of Napoleon I., Frederick II., Henry IV. and Louis IV. are immortal in history. The first day of the week is Sunday, the second is Monday, the third is Tuesday, the fourth is Wednesday, the fifth is Thursday, the sixth is Friday, the seventh is Saturday. Peter I. was elected King of Servia in June, 1903. Easter of the Oriental church falls this year on the first of April (new style), or on the nineteenth of March (old style).

My brother Borissav was born on the 15th or 16th of August, 1833. What day of the month is today? It is the 9th of July (old style) and 21st of July (new style), 1911. — Belgrade, September 12, 1910. The English King James the Second died Sept. 6, 1701. His son-in-law William III. died the eighth of March, 1702. We are living in the twentieth century. The Servian Emperor Duschian the Mighty was also the King of Bulgarians, Albanians and Greeks. In the XIVth century Bulgaria was a Servian province.

Translation 32.

Први мѐсец у гòдини је Јануар, други Фебруар, трѐћи Март, четврти Април, пети Мај, шѐсти Јуни, сѐдми Јули, óсми Август, девѐти Септѐмбар, десѐти Октобар, једанаести Новѐмбар, дванаести Децѐмбар. Јòван је сàда двáдесет трѐћи ученик у рáзреду а Глигòрије је трíдесет први. Дàнас је пѐтнаести Мај. Шилер се рòдио десетог Новѐмбра, године хиљаду сѐдем стòтина педѐсет девѐте. Петар Велики се родио 11-ог Јула, 1672, а умрео у Петрограду 8-ог Фебруара, 1725, у педесет трѐћој гòдини свога живòта.

Месе́ц је дванаести део године. У једном са́ту има 60 минута, он је два́десет четв́рти део да́на, а хи́љаду седам стòтина шéсети део године. До́ћићу к теби око де́вет са́ти. Два́десет четв́ртог Окто́бра ове године ја приспех у Пе́троград; тада ми је било два́десет и че́тири године. Послèдња вèлика индуст́риска изложба беше отвòрена у Парíзу Ма́ја месе́ца године хи́љаду девет стòтините. Сла́вни Ру́ски пèсник Пу́шкин беше смр́тно ра́њен у једном двòбоју, два́десет сèдмог Јану́ара, 1837, године.

Conversation.

Do you know in what year Christopher Columbus discovered America?	He started from Spain in the year 1492.
Do you know in which year a great conflagration destroyed many houses in Constantinople?	On the 27th of September, 1720, a conflagration destroyed at Constantinople 12,000 houses; in July of this year Constantinople was again partially destroyed by fire.
In what year was Prince Alexander, the Crown-Prince of Servia born?	His Royal Highness Prince Alexander was born on Dec. 4, 1889.

Exercise 33.

The celebrated Franklin would often say that he who goes early to bed and rises early will be wealthy, healthy and wise. I hardly saw the town of H.; when I arrived there, it was night, and I left early in the morning. After that I never was there. Nowhere is there such a dense population as in China. To speak much and to think little is a mark of light-mindedness. Why did you not learn your lesson? We had not sufficient time for that. Good-bye!

Many persons write better than they speak, and others speak better than they write. Did the fruit-trees flourish well? Yes, they flourished better than last year. How does thy brother speak English at present? Now he speaks a little better than a year ago. Why do you speak so loudly, children? Speak lower! Is there anybody at home? Yes, tap but softly at the door. This boy learns with difficulty by heart, because he has a bad memory. I live on the ground floor; upstairs lives the famous singer about whom

the entire city is speaking. Perhaps I shall see him, then I shall tell him what you ordered me. It is true as you told me; I could not believe it, but now I see that you are right.

Translation 34.

Хоћете ли доћи данас код нас? Прече се није знало ни за жељезнице ни за електричне телеграфе, први су пронађени тек око прве четвртине 19-ог века, а последњи од прилике у исто време. Ви говорите сувише брзо за мене. Као ми је што сте јој причали о таквим страшним догађајима. Јесте ли икада видели таквог човека? Он је заиста врло паметан. Је ли истина да ви намераваате отпутовати из ове вароши? Је ли могуће да још нисте видели Српског Краља Петра I? Варате се, ја сам га виђао готово сваког дана у Топчидеру, близу Београда. Колико је владао Душан Силни, цар Србије? Стеван Душан Немањић, Силни се родио године 1308; владао је као Краљ Срба до 1346 а од тада као Цар Србије до своје смрти 1355. Имате ли довољно времена? Не, ја сад морам ићи; доцније ћу опет доћи.

Conversation.

Why do you get up always so late?	To-day I got up late because I could not sleep during the night.
How long did Prince Alexander Karageorgevitch rule?	Prince Alexander Karageorgevitch ruled a very short time.
Did you break the window purposely?	No, I did it accidentally.
Are you not going now to see your brother?	It would be in vain, as he is never at home in the evening.
How many times did you read "The Life and Deeds of Kara-Georges"?	I read it once or twice, but my brother read it five times.
You do not take any pains; in such a manner you will never learn the Servian language.	I do my best, but the Servian language is unusually difficult; it is the most difficult of all European languages, but it is also the most beautiful.

Exercise 35.

A noble pride often serves as an ornament to man, and restrains him from many vices; yet vanity is not only ridiculous, but it endangers us in our terrestrial

career, for it dazzles us so that we do not see our vices and bad habits. Pride may in some cases be a virtue, whereas vanity is always a vice. If the miser deprives himself of what, useful and necessary, is accessible to him by his means, then his avarice becomes stupidity.

I think, therefore I exist. Death spares neither the rich nor the poor. Shun laziness, for it is the source of many vices. Alas, how inconstant human happiness is! Often man must not trust even his own eyes. Now he is generous, now avaricious. You incessantly complain, whereas many would be very happy if they had but the eighth part of your property.

Translation 36.

Ма да је био у вáроши није нас посéтио. Нíсам могао напíсати вéжање јер нíсам íмао рéчника. Он је бóгат али врло тврдица. Или ти или он морате óстати кóд кýће дáнас. Они говоре по некад рýски по некад е́нглески, али нíкад нéмачки. Нека чíни шта хóће, то ме се не тíче. Шта жéли óвај дéчак? Он жéли час óво час óно. Ако их нéмате онда ћу вам их дáти. Хóћете ли их? Хвала вам, прíмам ваш прéдлог са задовóљством.

Дра́га сèстро, — Већ три недеље како нíсам дóбио нíкакве нóвости од вас и за све ово врéме ја сам оче-кíвао јéдно пíсмо са вéликим нестрпéњем. Ви добро знате, без сумње, да ме ваше ћутање вéдма мýчи. Је ли мóгуће да сам тáко бр́зо забóрављен? Зар не мòжете наћи нéколико минута да ме извéстите о вáшем здрављу. Ја вас уверáвам да се јáко лýтим. Ако же-лите да промéним свòје мíшљење о вáма пошáлите ми вáше нóвости како бих остао ваш лýбезни брат Н. Н.

Reading Exercise.

The Starling.

Maurice the gardener had a starling which knew how to speak a few words. If, for instance, somebody called: "Starling, where art thou?" then the starling answered every time: "I am here!"

This bird amused very much little Paul, the neighbour's son, who frequently went to the gardener's. Once Paul called on Maurice when the latter was not at home. The boy caught the little bird, hid it in his pocket, and was just going home, when the gardener entered the room.

Maurice wished to amuse the boy, whom he altogether loved very much, and cried out: "Little starling, where art thou?" Immediately the bird answered from out of Paul's pocket: "I am here!"

The little thief was obliged to return the bird, and long afterwards dared not, out of shame, appear before the gardener's eyes.

Conversation.

Are you satisfied with your new lodging?	No, I am very dissatisfied with it, it is damp and badly heated.
Will you pardon my mistake?	I will pardon you if you promise me that you will never again insult your sister.
You have not breakfasted this morning? Are you not hungry?	Indeed I have not breakfasted, but I am so tired from this trip of mine that I do not feel any hunger.
Would you not like to drink a glass of cool beer?	I am quite hot, and am afraid to catch a cold drinking cool beer.
Why is it so cold in your room?	I have not ordered a fire to be made.
Have you heard nothing about it?	I did not hear anything, although I was in the very room.
Must I still wait very long for your brother?	No, you need not wait for him any longer; I shall tell him that you were here and waited long for him.
Have you seen the King and our good Queen to-day?	I saw neither the King nor the Queen; when I arrived, it was already too late.

Exercise 37.

Thank Goodness that you came to us! Now we are saved. Oh, brethren, let us drink for merriness a small glass of good wine! Alas! our good neighbour died and left behind his children, who can hardly obtain their daily bread. Help! Burglars! Who goes

there? Lord protect us from such friends! Oftentimes a friend does us more harm than ten enemies! You are really intolerable with your advice. I shall talk to you a little later. Look out! How can you treat in such a manner those to whom you should be thankful? Come along! Move on more quickly; you are going like a tortoise! To your health! Help, for Goodness sake! the poor child is drowning! Long life to our Gospodar!

Wait just a minute! You will see what will happen to you! Suddenly the door opened: ding-dang-ding! and our queer fellow entered as if nothing had happened. Oh! why is it not already evening? My heart aches and is depressed, as if some great danger were threatening me. Now, you are indeed a good fellow! You promised to come; people are waiting for you, and you entertain yourself Lord knows where and Lord knows with what kind of people. So, now you see that I was right, and you would not believe my words. Go away! imbecile! Here he is! at last I see him after having waited so long for him!

Translation 38.

Ах, каква несрећа! Ко би се икада томе надао! Боже спаси Српског Краља Петра I! Како можете веровати тако штогод? Одлази одавде! Ха, ха, ха, и ви заиста мислите да вам ја верујем!? Зар ме не чујете?! Чуј! О, престани с тим глупостима! Тако је! Одлази или ћу те убити! Ђут! зар не чујете! Епа лепо, кајаћете се што сте учинили. То је врло чудновато! Престани! престани! нећемо више о томе говорити! Будите мирни, сад није време да се о томе говорим. За име Божје! Сад, хајде!

Conversation.

Is there any carriage from here to Belgrade?	I do not know, but I think there is one, since there is no railway line from here to Belgrade.
Do you know where that man has gone?	I was told he left with the express train for Paris.
It is strange, I cannot find my tickets; do you not know where I left them?	Do you not remember that you put them in the trunk which is near you?

Silence! what is that noise?

The fishermen are singing on the shore; their song is merry; probably they caught many fish.

Is it so late?

It is nearly half past two.

Look! The sun is setting and the moon is rising at the end of the horizon!

I see it. Do you think that this view yields at all to that from the "Brühlsche Terasse" in Dresden?

Do you not know what is the time?

I believe the clock has just struck a quarter past two.

Exercise 39.

Are you going to write a letter to Russia? I have already written this letter, now I am going to write a letter to my brother. I was writing yesterday the whole day long while you were walking, and to-day I shall write for a long time also. What were you doing yesterday? I started reading various books, but I did not finish any one of them. Is Sweden and Norway an island? No, both these countries form a peninsula, and are joined with the continent. Where did you buy your watch? I bought it at Belgrade when I was there for the first time. Our cook-maid prepares an excellent soup. Tell the servant to bring me some pork, I am very hungry.

The Englishman with whom our brother was speaking is a physician to the queen. Did not somebody knock at the door? Parents love their children. Who built this palace? Do not punish my sister, madam; have more patience; she will be diligent. Why didst thou not finish thy French translation? I was obliged to work at my English lesson. Thou chatterest too much, my friend; be quiet at last! Why do you not answer my question? I did not understand your question; you speak too quickly. To-day I shall not dine at home; I was invited to dinner by my good friend, who has just returned from Servia.

There are many animals living only on plants, and others living only on meat. He who always tells the truth is believed by all. The pupil who related the history better than all was Peter Ivanovich. Goods manufactured in England are the best. After having

rested a little, we continued our journey. Waiting a letter of yours, I did not know what to do.

Translation 40.

Јесте ли већ били у Турској? Идите, молим вас, к лекару и реците му да је моја сестра болесна. Наш кувар уме боље да скува чорбу него да испече месо. Јесу ли се наша деца шетала? Не, она се још нису шетала већ су се играла у дворишту са сином нашег доброг суседа. Купио сам хартије, али није добра, морам купити боље. Јесу ли ове девојке плакале? Јесте ли већ видели вашар у Нишњем Новгороду? Ја сам често виђао вашар у Франкфурту. Нећете ли купити једно имање у Мађарској? Не, нећу куповати имања у Мађарској, купио сам једну кућу у Бечу.

Славни Duval књижничар цара Франца I често одговараше: «Не знам» на питања која би му се управила. «Али, Господине, ви сте плаћени да знате», рече му једном неки дворјанин. «Да, цар ме плаћа само за оно што знам», одговори скромни научник, ако би он хтео да ми плаћа за оно што не знам, ни све благо царевине не би стигло (било довољно)». — Неки врло богати владика честитаху једном врло сиромашном свештенику на дивном ваздуху места где беше његова парохија. «Да», одговори свештеник, «ваздух би био красан кад би се човек могао њиме хранили.»

Conversation.

Who bought this house, you or your brother?	I do not know who bought it.
Have you written this article yourself?	No, I did not write it alone.
Where did you send my servant?	I sent him to my shoemaker's.
Who was to-day in the market-place?	My cook-maid.
Does a man know himself?	That is very difficult; usually one knows others better than oneself.
Do you like to drink sweet wines?	No, I never drink sweet wines.
Who roasted this veal?	My cook roasted it.
Does this merchant sell good fish?	Sometimes he has excellent fish, sometimes also very bad.

Translation 1.

Срби или Хрвати.

Срби, један од чланова велике породице Славенских народа, близнаци су са Хрватима. Једина разлика међу Србима и Хрватима састоји се у томе, што се Срби држе Грчко-Православне Цркве, а Хрвати пак припадају Римско-Католичкој Цркви. Осим тога, Срби се служе такозваном Тирилицом, која се оснива на грчкој азбуци и којом се служе поглавито и Руси и Бугари; Хрвати пак служе се у својој књижевности Латиницом, којом се највише служе и Пољаци, Чеси и Словаци.

У почетку седмог века по Христу Срби или Хрвати живели су још на северним падинама Карпата, од којих су српска браћа Хрвати и узели име (Карпати, Хорвати, Хрвати). Не зна се шта их је побудило, да напусте своје старо боравиште, ако не под притиском навале азијатских хорда; али историски несумњива је чињеница, да су по дозволи Византинског цара Хераклија дошли године 637 и населили се у пустом северо-западном углу тадашње Византинске Царевине. Од тога доба они заузимају земље познате као: Србија (данашња Краљевина Србија), Стара Србија (иначе Косовски Вилајет), Босна, Херцеговина, Црна Гора и северо-западни део Црне Горе. Осим тога они чине данас већину становништва Далмације, Хрватске, Срема, Баната и Бачке (Јужне Угарске). Целокупан број њихов рачуна се на осам милијона.

Translation 2.

Срби или Хрвати (наставак).

Изузев око 250.000 римо-католика у Босни и око 350.000 мухамеданаца у истој и у Херцеговини, сви остали Срби припадају источно — православној цркви. Црквене књиге и служба у цркви су на старо-словенском језику, који се употребљава и у руским и бугарским црквама. Ова околност значи једну важну везу која спаја балканске Словене (Србе и Бугаре) и утврђује њихову етнографску сродност са Русима.

И ако су византинске покрајине, у које се Срби доселише у седмом веку, биле тако-рећи пусте, Срби су наишли на арбанашке насеобине, римске колоније и номадске Влахе. Мешавина са овима у току столећа у неколико је изменила славенски тип код Срба. Данас се међу њима наводи више римских или грчких црних очију него сивих као код чистих Словена. Најлепши српски типови виде се у Херцеговини и Црној Гори.

Премда су етнографски један народ, Срби су политички живели подељени у више независних земаља, или, како су их они звали, жупанија. Кад се десило да је једна жупанија имала на челу способнијег жупана, овај би покушавао да подчини и уједини околне жупаније. У томе правцу значајан је рад Вишеслава (крајем осмог века), жупана од Загорја; а нарочито још његовог пра-пра-унука жупана Часлава (931—960), који је успео да уједини у једну Српску Државу све земље од Антивара на Јадранском Мору до реке Цетиње у Далмацији, и од Јадранске обале до реке Колубаре и Ибра на Истоку. Али по његовој смрти распаде се овај први савез српских жупанија, и Срби најпре подпадоше под владу Бугара, а после (почетком једанестог века) под непосредну владу византинских Царева. Још један покушај учинио је крајем једанестог века жупан Михаило Вишеславић да уједини српске земље у једну краљевину, али он није успео. Најзад Стеван Немања, Велики Жупан Рашке (земље око данашњег Новог Пазара) успе у другој половини дванестог века да узедини већину српских земаља под својим септром, утврдивши своју фамилију (Немањића) као владајућу династију Србије (1169—1371). Стеван Немања није се назвао краљем, али његов син Стеван свечано се крунисао као први српски краљ. у цркви Жичи, године 1222.

Translation 3.

Срби или Хрвати (наставак).

Срби под династијом Немањића. Политика краљева династије Немањића била је да се користе

растројством Грчке Царевине, те да освоје од Грка све земље насељене Србима, да створе јаку Српску Краљевину и да исту вежу повољним трговинским саобраћајем са Венецијом и осталом Италијом. Они су довели у Србију саксонске рударе и помоћу њих начинили су Србију једним од најглавнијих произвођача сребра међу држава у Европи за време Средњег Века. Они су успоставили политичке везе са Немачком, и неколико пута склапали су савез са Француском и са Венецијом.

Највећи од српских владара у Средњем Веку био је Стеван Душан Немањин (1331 до 1355). Увиђајући каква опасност прети балканским државама од напредовања турске силе у Малој Азији, а такође од Венеције и од Угарске, он се одлучи да уједини све балканске народе у једну царевину и удружи њихову отпорну снагу. Он је заузео Албанију и Грчке крајеве Македоније (осим Солуна) и назвао се Царем Грка, Бугара и Срба (проглашење крајем године 1345, крунисање на Ускрс 1346 год.). Он је српску цркву начинио сасвим независном од грчког патријарха у Цариграду и поставио српског митрополита на степен Патријарха (који се назвао Пећским, јер му је столица била у Пећи, близу великог манастира Дечана). Године 1349 он је сазвао скупштину у Скопље и поднео јој на одобрење законик грађански и казнени, познат као «Законик Цара Душана». Историчари развића грађанског и казног права у Европи налазе да се Душанов Законик може сравнити са законима других европских земаља у оном времену. Он је склопио савез са Венецијом против Угарске, и спремаше се да пође на Цариград, кад је изненадно умро (децембра, 1355 год.) у четрдесет шестој години врло бујног и успешног живота.

Translation 4.

Срби или Хрвати (наставка).

Под владом његовог сина Уроша Нејаког царевина Душанова брзо се почела распадати. Грчке покрајине вратише се грчкој царевини, Македонија

се одвоји као засебна краљевина под Вукашином а после под његовим сином Марком, Јадранско приморје са обема Зетама (данашња Црна-Гора), признавши за владаре кнежеве из Француско-Српске куће Балшића, док су северне покројине признале за владара Кнез Лазара, мужа Милице, која је била родом из дома Немањића. Кнез Лазар (који се није никад звао краљем, а још мање Царем, али се у народним песмама увек назива «цар Лазар») гледао је да створи савез Бугара, Румуна, Босанаца и Мађара са Србима против Турака, али пре него што је саставио савез, Турци под султаном Муратом I. нападну Србију и 15-ог Јуна, године 1389. победе српску војску под Лазарем на пољу Косову. Пре битке један од српских војвода, по имену Милош Обилић, страдајући под неправедном оптужбом непријатеља му, да је намеравао да изда свог господара и таста, Кнеза Лазара Турцима, оде у турски логор, затражи да га пусте код Мурата, и убије га у његовом сопственом логору. Како је у тој битци Кнез Лазар заробљен и погубљен, и како је ту пропао цвет српске аристократије, бој на Косову учинио је на Србе дубок утисак и они и до данас верују да им је независност и слобода пропала у тој чувеној Косовској битци. У ствари српска држава живела је под Лазаровим сином Стеваном, а потом под његовим унуком Ђорђем Бранковићем до год. 1454., када коначно паде под турску владу, док је друга српска краљевина, Босна пала под Турке године 1462.

Translation 5.

Срби или Хрвати (наставак).

Срби под турском влашћу. Од половине петнаестог века до почетка деветнаестог сав српски народ, изузев једну шаку брђана у Црној Гори, претворен је у турску «рају», подјармљене невернике, који нису имали никаквих права, који су плаћали султану «харач», и десетину од производа њиховог рада, и који су били на милости и немилости тур-

ских господара, турских чиновника и ратника. Живот, част, имање и својина Срба није имала заштите код Турака скоро четири столећа. Једину заштиту налазили су понекад код «Хајдука». Од пропасти српске независности до првих деценија деветнаестог века, оружане чете Срба крстариле су по српским шумама и планинама, јурећи с једног места на друго, где је требало осветити какво нарочито брутално недело Турака над хришћанима, људима и женама. Хајдуци су били нека врста нередовне народне војске, устаници који су водили стално герилски рат против Турака они су били првобитни углед данашњим комитама, само без централне управе и без комитета. Страх од хајдука једини је био обзир који је сузбијао турско безакоње, грабљивост и насиље. Турци су их звали «разбојницима» и који је год од њих пао им у руке немилосрдно је био набијен на колац. жив. Народ их је звао народним јунацима и опевао је њихна дела и овековечно их у песмама. У исто време треба напоменути, да су Турци оставили недируту српску општинску самоуправу, да никад нису пробали да Србе наведу да приме ислам, да су им дали потпуну слободу да се држе своје вере и цркве, осем што обилно нису допуштали да зидају нове цркве ни да старе оправљају.

Translation 6.

Срби или Хрвати (наставак).

Српска црква и општинска самоуправа, заједно са народним бардима (гусларима), помогла је народу да одржи успомену старе народне независности и знаменитих догађаја и славних дела њихове прошлости. Необично је како и неучењичији од српских сељака много зна о народној историји, само зато што на сваком вашару и на сваком сабору чује гусларе да певају о Стевану Немањи, Цар Душану, Кнез Лазару, Косовским јунацима, па и о делима славних хајдучких вођа за мрачног времена турског притиска.

Сећање на прошлости подгревало је наравно наде на бољу будућност. Ове су се оснажиле кад, седамнаестом у осамнаестом веку, аустријски ратови са Турцима показаше српској раји да турски господари нису непобедими. Окупација београдског пашалука од стране аустријске војске и њихова администрација за неких тридесет година дала је Србима да окусе од мирног и плодног живота у једној уређеној држави. Српски хајдуци, као и остали Срби, ступали су као добровољци у аустријску војску, кад год је ова продирала у турске провинције. И као добровољци, и служећи у европској војсци под славним генералима (Изборни кнез Баварске, Принц Еуген Савојски, Генерал Лаудон) Срби су нешто научили о ратној вештини.

Тако су се српска народна црква, сеоска општинска самоуправа, народни певачи, хајдуци, аустријски ратови са Турском, нарочито они крајем осамнаестог века, и општа анархија у Турској Царевини почетком деветнаестог века, удружили и припремили српски устанак против Турака у почетку тог века.

Translation 7.

Срби или Хрвати (наставак).

Први српски устанак против Турака. По уговору о миру у Свистову (1791) Аустрија је захтевала да Јаничари не смеју остати у Београду и другим српским тврђавама. Султан је најпре тачно се држао тог прописа, и Срби су уживали необилну слободу од мучења и насиња турских господара. Из захвалности за човечно поступање које су уживали под новем везиром београдског пашалука Хаци-Мустафа пашом, назвали су га «Српском мајком». Овај паша веровао је чврсто у оданост српску, тако да је од Срба организовао читаву војску и послао је под командом његовог сина да се бори против султановог бунтовника, Пазванџи Оглу, из Видина.

Тада султан, зло саветован, да би ослабио тог побуњеника, Пазванџи, око кога су се били саку-

пили Јаничари протерани из Србије, објавио је овима, да се слободно могу вратити у Србију. Ово је била отворена повреда Свистовског Уговора, али султану и његовим саветницима није било стало до тога. Извесан број Јаничара збиља напусте Видин и врате се у Београд. Њима су командовала четири управника, звани «Дахије». Они успеју да се увуку у београдску тврђаву, убију доброћудног и мудрог Везира Мустафу, и четири капетана направивши нарочит политички, војени и трговачки савез, прогласе се за господаре целог београдског пашалука. Они су наместили свуда по земљи дрвене хановѐ, у којима су били њихови оружани људи, који су ту живели на рачун околних села, и скупљали повећани данак и нове прирезе заведене дахијама. Под овим новим притиском Срби су се у толико горе осећали, што су за време неколико година пре те промене уживали човечну управу Хаџи Мустафа Паше. Они су протествовали против нове управе и неколико пута писали дуге жалбе Порти тражећи од султана да их заштити од насиља дахијског. Велики Везир, по наредби Султана, писао је Дахијама и саветовао их да буду правични и човечни према Раји, и да се покоре Високој Порти, јер ће иначе Падиша бити приморан, да пошаље против њих војску, која ће бити немипосредна према њима, јер неће бити састављена од Мухамеданаца. «Каква то војска може бити?», питале су се Дахије, и закључили су, да се Султан носи мишљу, да Србе наоружа против њих. У исто време гласови или можда извешћа од њихових агента по селима, стизали су, јављајући да је народ све нестрпљивији и да се главни људи често састају и саветују и припремају за устанак.

Translation 8.

Срби или Хрвати (наставак).

Најзад нека писма (или вероватно само једно писмо) буду ухваћена, из којих се видело, да су неки, од српских вођа ступили у везу са аустријским командантом гарнизона на турској граници.

Све ово јако је узнемиравало Дахије. Опасност општег устанка учинила им се ближа и већа него што је можда у сивари била. Они су помислили, да је најсигурнији и најбржи начин да се спречи буна, да с места побију истовремено све важније људе, који би били или могли бити вође народне. Они направе списак Срба које треба убити и пошаљу чете својих Јаничара на све стране. Неки од најугледнијих људи јавно су погубљени, а неки су изненадно ухваћени код куће и убијени. Неколико њих од осуђених на смрт умакну; међу њима био је вођа једне хајдучке чете, Црни Ђорђе, или Кара-Ђорђе, који је живео у селу Тополи.

Глас о овом покољу раширио се као пожар по земљи. Страх је обузео људе, јер су мислили да Дахије хоће све Србе да побију. Сви способни људи, који су имали каквог оружја (а од последњег аустриског рата и од како је Мустафа Паша образовао српску народну војску, они су имали оружја) бежали су у планине и шуме, где су налазили друге такође застрашене сељаке, склапали су чете, решили су да бране свој живот и да освете убиство толиких најбољих људи. Вође ових чета састану се у селу Орашцу (у средишту Србије), и реше се да се боре против Дахија и Јаничара, и изаберу Ђорђа Петровића, званог Кара-Ђорђа или Црног-Ђорђа, за Врховног Вођа. Ово је се догодило око половине Фебруара, 1804. године.

Срби под вођством Карађорђевићим (1804 до 1813). У Србији је у ствари било само неколико хиљада Турака војника, док је устаника у самом почетку било око 20.000 људи. А како су Дахије и њихови Јаничари били побуњеници против султана, и како су Срби изјавили да су устали против ових побуњеника, који су били њихни угњетачи, а не против Султана, Порта није помагала Дахије, које Срби убрзо опколе у београдском граду. Дахије се нађоше у очајном положају и покушаше да се спасу Дунавом до Видина. Али Срби пођу у потеру за њима и побију их на дунавском острву, Ада-Кале.

Тако је устанак Срба против Дахија брзо и

потпуно успео и Србија се била њих ослободила још у лето 1804. године.

Али кад је нови Губернер београдског пашалука (како се онда Србија звала), послан од Порте, затражио од Срба устаника да предаду оружје и да се растуре, Срби су наравно желели да се користе новим приликама, и не само одреку да положе оружје, него још поставе захтеве, да им се да извесна врста самоуправе. Порта није хтела да чује за такве захтеве, и нареди Нишком Паши да пође са војасом на Београд, и ако затреба да силом разоружа Србе и да поврати стари поредак у земљи. Срби под личним вођством Карађорђевим дочекају Султанову војску код Параћина и потуку је. И тако се на једанпут нађоше у рату са целом Турском Царвином.

Српски устанак против Султана трајао је од почетка 1805. год. до јесени 1813. године. Уочи рата са Русијом, Порта понуди год. 1807. да призна Кара-Ђорђа за кнеза Србије, под сузеренством Султана, и да призна Србима унутарњу самоуправу. Али по савету Русије, Кара-Ђорђе одбије ову понуду и није хтео да призна уговор са таквим погодбама, који је његов посланик у Цариграду закључио. Он са Србима радије је хтео да се придружи Русима као савезник, у нади да ће победоносна Русија изградити за њих потпуну независност. Али са обзиром на блиску инвазију Наполеонових армија, Русија је била принуђена, да што пре и са много жртава закључи мир са Турцима у Букурешту год. 1812., остављајући Србију под директном влашћу Султана, захтевајући да се Порта лепо намири са Србима те да обезбеди земљу од насиља и злоупотреба Турских чиновника и у опште безакоња турског. Срби су били страшно разочарани оваквим исходом њиховог савеза са Русијом. Они су покушали да израде боље услове непосредним преговорима са Турцима; али Велики Везир уђе у Србију у лето 1813. год. са великом војском. Срби који су се борили без прекида од 1804. год. били су скоро исцрпљени, и њихова војска, разривена раздором међу вођама, није могла даље опи-

рати се нападу много веће војске Великог Везира. 21. септембра 1813. год. Карађорђе напусти земљу, праћен најважнијим поглавицама. Турска војска заузме градове и у јесен 1813. год. Србија постане наново «Београдски Пашалук», покрајина турска под непосредном влашћу Султановом.

Translation 9.

Срби или Хрвати (наставак).

Други српски устанак под Милошем Обреновићем. Само један српски вођа («војвода», како су их Срби називали) није напустио земљу. То је био руднички војвода, Милош Обреновић. Када су га опоменули да се придружи Карађорђу и другим војводама те да напусти земљу и пређе преко воде у Угарску, он је одговорио: «Ја ћу радије остати да са народом заједно носим што год се догоди». Он је мислио да није право да вође оставе свој народ. Убрзо је био награђен за свој патриотизам. Турци, покоривши Србију, хтели су да умире земљу. Њима је требао неко ко је имао угледа и уплива код народа. Другог поглавара није било који је имао такав углед и уплив сем Војводе Милоша. Он дође у Београд да понуди Везиру да му се народ покори, и одмах је признан од Турака за народног представника и вођа. Он је чувао мир око годину и по дана, уверавајући Турке за то време да је све мирно, а кришом припремајући у народу нови устанак. На Цвети 1815. године он се појави на једном скупу првака и оружаних Срба сакупљених око дрвене црквице у Такову, одевен у војводско одело, са народном заставом у руци, обраћајући се народу лаконично: «Ево мене, и ево рата са Турцима!», прогласи нов устанак против турске власти.

После неколико изгубљених бојева Турци стану преговарати. Милош, који је био рођен дипломата и државник, ступио је у преговоре, и својом способношћу и одмереношћу успе да изради за свој народ извесну независност године 1816. Таман је се све почело смиривати и народ се био повратио мирном, земљорадничком послу, кад на једном Кара-

Ђорђе се врати из Бесарабије у Србију, у пратњи само једног слуге. Он дође кнезу смедеревског округа, једном од оних којима је он био дао звање Војводе. Овај кнез пак сматрао је да је дужан да јави Милошу од долазку Карађорђеу. Милош, са своје стране, извести турског Везира у Београду, који је с места тражио главу чувеног вођа првог српског устанка. Вероватно да би Милош био издао заповест да се убије Карађорђе и да није Везир тражио његову главу, али он је своју заповест образложно смедеревском Кнезу изричним налогом Везира и опасношћу, којој би се изложио мир за земљу, с муком задобивен после толико жртава и тешкоћа, ако се не изврши налог Везиrow. 25-ог Јула (13-ог по старом) год. 1817. рано у јутру, чувени вођ првог српског устанка убијен је ударом секире, којом му је глава осечена, док је спавао. Глава је предана београдском Везиру, који је пошаље у Цариград, где је била изложена неколико дана код капија Сераја. Народна свест пребацивала је наравно Милошу што је био узрок Карађорђеве смрти. Може се казати, да је од тога дана започела кавга између Обреновића и куће Карађорђевића, која је, осем убиства књаз Михаила Обреновића год. 1868., завршила се 11-ог Јуна 1903. убиством Краља Александра, последњег Обреновића.

У јесен год. 1817. Српска Народна Скупштина прогласи Милоша (који је до тада био само вођ или први Војвода народни) за наследног кнеза Србије. Он успе да од Султана добије потврду тог звања и назива. Он то добије независно од Русије и без помоћи шта више без знања руске дипломатије. Ово самостално постављање наследног народног престола на Балканском Полуострву био је први повод руском незадовољству са Милошем. Па ипак Милош је знао да је у то време Русија била једина земља, која би могла бити од помоћи Србији, и све је напоре на то окренуо, да побуди цара да концесије, које су Срби већ задобили, постави на међународну основу једним међународним актом. Русија је се одазвала овим жељама и на Акерманској Конференцији, год. 1826. подпише конвенцију,

којом се нејасни VIII члан Уговора о миру у Букурешту објашњава појединачним концесијама у интересу Срба. Порта је пристала на ове концесије не само под притиском Русије већ и зато што је Милош, не хотећи придружити се Хетеристима, успео да задобије поверење Султаново.

Србија под Кнезом Милошем Обреновићем I. Милош је одмах предузео да Србију организује као модерну државу. Њему је овај задатак брзо испао за руком, јер су стотине школованих Срба дошли из Угарске и ступили код њега у службу. Он је завео школе, уредио администрацију земље, малу редовну војску, судове и црквену хијерархију. Он је позвао способне правнике из Угарске Србије и поверио им да напишу грађански и казнени законик. Он је уредио земаљске финансије и како је и сам у ствари био земљорадник он је много унапређивао земљорадњу. У исто време никако није престајао радити у Петрограду на томе, да Руски Двор постави политичка освојења Србије под заштиту једног међународног акта. Русија је то и учинила Једренским Уговором год. 1829., добивши за себе у исто време право да се зове и да поступа као Заштитник Србије.

Руска заштита убрзо је постала извор великих неприлика за Србију. Русија је тражила, на основу исте, да има право контроле унутрашње управе земље. Када је Милош дао народу први устав, год. 1830. Русија изјави да он нема права да да такав устав без предходне дозволе Заштитног Двора и Високе Порте.

Translation 10.

Срби или Хрвати (наставак).

Она га нагна да повуче устав, и онда она и Порта наметну земљи устав који су израдили Руски Посланик у Цариграду и Порта, и који, не водећи рачуна о старом народном уставу Народне Скупштине, преда законодавну власт Сенату чијих седамнаест чланова само је Порта могла сменити а не и Књаз Србије. Сасвим је природно било да

је брзо дошло до сукоба између Књаза и Сената. Милош са јаком индивидуалношћу и навикнут да заповеда и да му се чини по вољи, није могао лако сносити контролу и мешање седамнесторице олигарха. Он је покушао да се отресе страног устава и покушавајући да добије потпору Енглеске, радио је на томе да се замени искључиво руски протекторат општим протекторатом свих европских сила. То је било довољно да га упропасти код Русије. Како је Милош у ствари владао као деспот, створио је многе незадовољнике па и непријатеље, који, организовани и управљани руским конзулом, успеју да га принуде да се одрече престола године 1839.

Србија под Кнезом Александром Карађорђевићем (1842 до 1858). — Милошев најстарији син, Милан Обреновић II, умре неколико недеља по абдикацији његовог оца, и млађи син, Михаило Обреновић III, буде позван на престо. Али они што су збацили његовог оца нису се осећали у сигурности са њим и зато се реше да га приморају да напусти земљу. Они то учине год. 1842. и позову на престо Књаз Михаилава ађутанта, Александра Карађорђевића, млађег сина Вођа првог српског устанка.

Кнез Александар покори се власти Сената и по њему се поводио слабостињски. То је учинило те је земља имала неколико година унутарњег мира, које су употребљене паметно на културни и економски напредак. Његова влада није тежила за успесима националним и одржавала је врло пријатељске везе са Портом и Аустријом. За време Мађарске Буне год. 1848. и 1849. Кнез Александер допусти Србима добровољцима да прелазе у Угарску и да помажу Угарским Србима који су се борили са Аустријом против Мађара. У очи Кримског рата Српски Сенат реши да остане потпуно неутралан, против савета руских политичких агената, који су хтели да се Срби дигну против Турака те да произведу знатан расцеп. Победа Савеза над Русима произвела је опадање руског а рашћење аустријског уплива у Београду. Русија, знајући ода-

ност српског народа, реши се да уклони са српског престола Кнеза, који није показивао никакве способности, а важио је као велики аустрофил. Пријатељи Обреновића династије једва дочекају руску помоћ и успеју да створе тешку и заплетену ситуацију, која се заврши збацивањем са престола Александра Карађорђевића од стране Српске Народне Скупштине, децембра 1858. год. Стари Милош Обреновић I. буде позван из прогонства и постављен наново на српски престо.

Србија под другом владавином Обреновића Династије (1859—1903). Милош је био и сувише остарио а да би његова друга влада била значајна са ма каквог дела. Он је и иначе умро убрзо после другог доласка на престо. Његов син, Михаило Обреновић III., дошао је на престо после њега. Он је одмах започео једну јаку националну политику. Он је повећао редовну војску и уредио и наоружао народну војску. Он је преустројио Србију на модернијој основи и показао се поносит и независан од Порте. У почетку његове друге владе турска посада београдског града бомбардовала је варош Београд, за некакав безначајан разлог (Јуна 1862). Ово је поставило први задатак политици Кнеза Михаила — да уклони све турске гарнизоне из српских градова. Кад је био оснажио своје финансије и имао под својом командом сто хиљада оружаних Срба, он формално затражи уклањање турских гарнизона из Србије. Да би се спречио рат на Балкану, Велике Силе саветују Порти да преда турске градове у Србији у руке Књазу Михаилу и српској војсци. Овај савет буде послушан и 6-ог (18-ог) априла 1867. г. тврђаве Београдска, Смедеревска, Шабачка и Ужичка предаду се Србима.

Непуну годину дана после тога, Књаз Михаила на грозан начин убију у парку Кошутњаку, код Београда, неки приврженици династије Карађорђевића (10. јуна 1868. г.). Како није оставио синова са својом женом, Јулијом графицом Хуњади, Српска Народна Скупштина изабере Милана, сина Књаз Михаиловог првог рођака Милоша Јеврема Обреновића, који је као дечко од 14 година дошао на

престо као Обреновић IV. За време његова малолетства његови намесници даду нов и доста слободумнији устав од онога што је дао Књаз Милош. Милан је постао пунолетан године 1871. У почетку он се поводио за Петроградом. Год. 1876. он објави рат Турској. Српска војска буде побеђена од Турака, али баш то побуди мирољубивог Цара Александра II. да год. 1877. објави рат Турској. По паду Плевне Срби се придруже Русима као савезници и под командом Књаз Милана, принуде на предају турску посаду у Нишу. Они заузму Пирот, Прокупље, Куршумље, Лесковац, Врању, Куманово и део Косовског поља, када их примирје примора да прекину даље продирање.

Али у Сан Стефану, Генерал Игњатијев није хтео да да Србима ништа више него незнатно «заокругљење границе», у исто време стварајући велику Бугарску остављајући у њеним границама земље насељене Србима. На Берлинском Конгресу, Кнез Горчаков је отворено изјавио српским представницима да Русија не може за Србију ништа учинити, и да се може обратити на Аустрију. И доиста Срби су имали да захвале Аустрији што су Пирот, Лесковац и Врања са Топличком равницом додати српској територији, а Србија је у исто време проглашена за независну државу.

После искуства у Сан Стефану и на Берлинском Конгресу, Књаз Милан није хтео више да се поводи за Петроградом и постигао је са Аустријом пријатељски споразум.

Translation 11.

Срби или Хрвати (наставак).

То је изазвало велико негодовање код Цара Александра III., који реши да Милан Аустрофил треба по што по што да се уклони са српског престола. То је нарочито било од кад је год. 1882. Књаз Милан узео титулу Краља Србије, прогласивши земљу за независну краљевину. Од тога доба он се морао борити против мучких дела Руских Панслависта који су узели у заштиту Принца Петра,

најстаријег сина Кнеза Александра Карађорђевића, који је наравно био претендент на српски престо.

Можда би Краљ Милан и даље успешно одбијао руске нападе на његов положај, да није учинио две погрешке, које су његовим унутарњим и спољашњим непријатељима много помогле. У јесен 1885. г. он зарати са Бугарском да би је спречио да узме Руменију. Његову војску Бугари одбију на Сливници, и он изгуби чак и важну варош Пирот. Бугарска војска под Кнезом Александром Батенбергом можда би и у Ниш ушла, да је није Аустрија задржала у продирању. Ипак мир се закључи без губитка за Србију, осем што је изгубила од угледа. Али је наравно неуспех Краљ Милановог рата против Бугарске ослабио његов политички положај. Још му је више нахудио несрећан покушај да се раздвоји са својом женом Краљицом Наталијом. Европско јавно мњење било је све против њега у овоме. Најзад он је био уморан од дуге борбе, те пошто је земљи дао најрадикалнији устав у Европи, он се одрече престола у корист свога сина јединца, Александра (3. марта, 1889.).

Краљ Александар био је врло несрећан. Као мален дечко одрастао је на Двору на коме је владао раздор међу његовим родитељима и свакојаке сплетке. Као дечко од тринаест година он је дошао на трновити и уздрмани престо Србије сам, јер су му и отац и мати живели, у даљини, у прогонству. Он није имао правог васпитања. Груби и не баш високо образовани официри који су му били придодани, затровали су му ум неповерењем и убеђењем да је опкољен непријатељима, који стално гледају да га упропасте, и који се могу сузбити само немилостивом и несавесном употребом силе. Када је, као младић од седамнаест година, једним вешто удешеним али не поштеним актом био проглашен за пунолетног, држећи једне ноћи своје намеснике као заробљенике у Дворцу, Радикална Странка коју је он позвао да састави владу славила га је као генија, као владара који ће можда надмашити и самог Александра Великог Македонског. Када год. 1894. он укиде радикални устав

који је његов отац био дао земљи, и замени га старим конзервативним уставом од 1869. Србија му је честитала на одважности и куражи. Он се титрао са кабинетима и народним скупштинама, и сви — Радикали, Либерали, Напредњаци и Неутралци — поклањали су се његовој вољи и скоро су га потпомагали да влада као какав мали «Roi Soleil». Он је дошао до закључка, да може да ради што год хоће. Врло брзо је губио популарност и одстранио је од себе и најоданије пријатеље династије. То је било нарочито у јуну 1900. кад је на запрепашћење свих Срба оженио се својом наложницом, Драгом Машин, удовицом једног рударског инжењера. Он се грубо понашао према своме оцу и мајци, као и према већини старих пријатеља династије. Да би нахудио непријатељима и тобож да учврсти свој положај, он је правио државне ударе један за другим. И ако је Цар пристао да преко свог изасланика учествује као кум при Александровој свадби са Драгом, Русији, после изненадне смрти Краља Милана у Бечу јануара 1902. г., он више није требао и одузме му своју потпору. Напуштен и од Русије и од Аустрије, напуштен од већине старих пријатеља династије, он је нападнут у старом двору у Београду од једне групе официра и на грозан начин убијен, заједно са краљицом Драгом (11-ог јуна 1903.). Револуционарна влада сазове Сенат и Народну Скупштину и на неколико дана после убиства последњег Обреновића, Петар Карађорђевић, унук вођа првог устанка на Турске, буде изабран за Краља Србије.

Поглед на историју уставности и данашњи устав Србије. Српска краљевина имала је за време Средњег Века свој парламенат. Био је само један Дом, састављен од Велике Властеле и од преставника Цркве. У великој борби против турске најезде, која је трајала скоро сто година (1371—1462) многе племићске породице пропале су, друге су отишле у прогонство у Италију, Угарску, Молдавију и Русију, где се још налазе њихови потомци; неки од ових (нарочито многи у Босни) узели су ислам да би сачували имање, данашње велике аге муха-

меданске у Босни потомци су старе босанске Велике Властеле. Непосредна турска владавина довршила је процес социјалног и политичког изравњавања, тако да су у почетку деветнаестог века, пред првим устанком, сви Срби у данашњој Србији били једнако сиротни и потлачени сељаци, пуни мржње према власти и угњетачима. Они су били, и и сада су, најдемократскији народ у Европи.

Од како су почели, после војничких успеха, да уређују земљу (1806.) они су хтели да ограниче аутократску власт Карађорђеву, који је као успешан заповедник на бојном бољу хтео тако да буде и на политичком пољу. Борба између Карађорђа с једне и Војвода и Сенатора с друге стране била је узрок те се под његовом владом Србија није учврстила, што је у многим било узрок пропасти године 1813.

Милош, и ако је и сам, као и Карађорђе, нагињао деспотском аутократизму, радије је радио са народним представницима, који су се сваке године састајали као Народна Скупштина. Док је год имао уза се Народну Скупштину он је био сигуран. Кад су Русија и Porta укинули његов устав и заменили га својом творевином једног независног Олигархијског Сената, он је морао пропасти.

Translation 12.

Срби или Хрвати (наставка).

И ако је по навикама био деспот, он је у ствари борио се да поврати народу право да контролише егzekутиву преко Народне Скупштине.

Кнез Александер Карађорђевић сазвао је Народну Скупштину само једанпут год. 1848. Али народни представници су се показали тако незадовољни са његовом владом, да се он пожури да је распусти. После десет година, год. 1858., он сазове другу Народну Скупштину, која је одмах прогласила да се он збаца са престола.

Књаз Михаило је заменио стари Турски Устав једним сопственим, по коме су се слободно изабрани представници народа сваке три године састајали

да чују извештај Владе, да чине примедбе и замерке, и да изјаве шта народ жели да се уради. Наравно, млади нараштај политичара, већина вративши се са француских и немачких универзитета, није се могла задовољити са тако малим уделом народа према бирократско уређеној држави. Њихово не задовољство и агитација навели су заверенике да мисле да би уништење династије Обреновића и повратак Карађорђевића био радосно дочекан.

Тражење слободнијег устава индиректно је да по куражи убицама Књаз Михаила, зато намесници младог Милана Обреновића IV. мислили су да је у интересу династије да даду нешто слободнији устав. Јован Ристић, други намесник и вођа Либералне Странке, која је 1858. год. позвала Обреновиће, изradio је устав. Народна Скупштина, састављена од неких 99 чланова народом изабраних, и од 33 члана изабрана од Књаза, састајала се сваке године да изгласа буџет и да већа, да усвоји или одбаца законе, или да предложи ма какав закон сопственом иницијативом. Ово ограничење; и нарочито велики број чланова постављених од Владе, биле су слабе стране Ристићевог устава, и опозиција је то убрзо запазила. Међутим тај је устав у ствари добро служио пуних двадесет година, док га није заменно радикални устав Краља Милана 1888. год.

Да би избрисао непријатан утисак, који је његов развод са женом му, Краљицом Наталијом учинио у Србији као и у другим земљама, Краљ Милан сазове велику комисију, са најбољим и најспособнијим људима из све три странке (Либерала, Радикала и Напредњака) и заједно са њима изради нов, сасвим радикалан устав, који је ен bloc примљен Великом Народном Скупштином у Београду, 12/24 децембра 1888. После два месеца, Краљ Милан, из сопствене иницијативе, абдицира, остављајући свог сина у рукама Либералног Намесништва и Радикалне Владе.

Велике грађанске и политичке слободе које је радикални устав од 1888 давао политичке странке су употребиле искључиво за себе. Са грађанима

који нису припадали владиној странци поступало се као са каквом побеђеном расом која није имала никаквих права. Често су се чинила најнеправичнија политичка прогонства, и земља је била раздирана политичким раздорима и мржњом. Срби су имали један од најслободоумнијих устава у Европи, али им је још увек недостајао прави уставин дух. Овакво стање ствари дало је добар изговор Краљу Александру да укине радикални устав замењујући га Ристићевим уставом од 1869. год. Наравно, прави разлог његовом поступку био је тај, што се радикални устав није слагао са његовим аутократским склоностима.

Да би народ измирио са његовом женидбом са г-ђом Драгом Машин, он замени, априла 1901. г. устав од 1869. г. новим уставом, који је у главном био слободнији од поменутог, и ако не тако слободан као онај од 1888. год. Ново је било у уставу Краља Александра што је завео, први пут у уставном животу Србије, народно представништво са два Дома (Народна Скупштина и Сенат).

Када су, по убиству Краља Александра, Народна Скупштина и Сенат једногласно изабрали Принца Петра Карађорђевића за Краља Србије, они у исто време укину устав Краља Александра, и замене га радикалним уставом од 1888. год., и новим изменама начине га још радикалнијим. Краљ Петар, пре но што је из Женева пошао за Београд, обећао је да ће верно чувати сваки устав који Срби себи направе. Он је усвојио тај изгласан Конгресом, и од његова доласка на престо држао се збиља као строго уставан владар.

Translation 15.

Срби или Хрвати (наставак).

Српска књижевност. Стара историја. Српска књижевност почиње од године у којој је Српска Црква усвојила превод Светог Писма на словенски језик, какав се говорио у деветом веку у Панонији (Угарској) и Маћедонији. Тај је превод израђен око половине тога века од стране два брата, Ђирила

и Методија, грчких племића из Солуна, који су за рана постали апостоли међу Словенским Народима, и који су научили (без сумње још као деца) словенски језик савршено. Они се обично називају «Словенским Апостолима». Њихов превод Библије и других црквених књига дочекан је оберучке у српским и бугарским црквама, у којима се до тада црквена служба читала на грчком или на латинском језику (на српском Јадранском Приморју).

Сасвим је природно било, да је тако-звани «старославенски» језик, на који су преведене Библија и друге црквене књиге, постао први књижевни језик код Срба. Тај језик није био истоветан са језиком који су тада Срби говорили, али је био довољно разумљив за народ. Књижевност је сматрана као нарочита привилегија једне много привилегисане класе, духовника, калуђера и свештеника, а ови су наравно и даље писали своје књиге (већином «животе светаца» или какве «хронике») на истом језику на коме су биле написане прве црквене књиге. Али они се нису могли потпуно еманциповати од утицаја говора којим се народ у ствари служио, и од половине дванаестог века српски писци писали су на једном језику који је у суштини био исти као и старословенски, али је изговор извесних самогласника био измењен. Тај је језик славолозима познат као «старословенски језик српске редакције». Све књиге српске књижевности старог доба (то јест од дванаестог па до осанаестог века) биле су написане на том језику, изузев књиге писане од Срба из чувене Дубровачке Републике и из Далмације.

Најбољи и најчувенији српски списатељ из самог почетка те старе периоде био је Свети Сава, најмлађи син Стевана Немање, првог владара уједињених српских земаља. Принц Растко (крштено име Св. Саве) родио се год. 1176. Кад му је било непуних седамнаест година, чувши да му родитељи траже невесту за њега, он се придружи калуђерима и са њима кришом оде ка Брду Атосу, који је у то време не само био република састављена од самих манастира и калуђера, већ и највиша духовна

школа у Источно-Православном свету. Он је ту закалуђерио се, а после неколико година он наговори свог старог оца да се одрекче престола, и да дође да доврши своје дане као калуђер у «Светој Гори», како су Срби звали Брдо Атос. Ту су њих двојица подигли српски манастир «Хилендар» (или, како су га Срби радије звали «Вилиндар»), који у ствари постане највиша духовна школа за српске духовнике и седиште српске науке и књижевности у дванаестом и тринаестом веку. Доцније, Св. Сава је посвећен за првог Првосвештеника Србије, и као такав он установи девет епископија у краљевини Србији, потпомагао је школе и наставу, и он се до данас слави код Срба као Светац Заштитник школа. Он је написао неколико дела о црквеној дисциплини и црквени правилник, али му је најславније дело «Живот Св. Симеуна» т. ј. живот његовог рођеног оца, Стевана Немање, који се као калуђер назвао Симеуном.

Као што је Св. Сава у дванаестом веку био најзнатнији списатељ, тако је у четрнаестом веку најбољи списатељ био Архиепископ Данило (1338). Он је написао једно доиста знаменито дело «Животи српских краљева и архиепископа», које је један од главних извора за српску историју у Средњем Веку. У почетку петнаестог Века, српски кнез Стеван Лазаревић Високи преведе неколико књига из грчког на српски. Једно оригинално «Слово Љубави», које је он написао, сачувано је. Његов живот и владу описао је (год. 1432.) његов дворски капелан, Константин философ, по рођењу Бугарин, кога је пак српски синод високо ценио са учености и књижевне вештине.

Осем биографских и историских дела Срби нису имали никаквих оригиналних књижевних творевина у првој периоди њихове књижевне историје. Али су имали много превода Византинских књижевних дела или имитација тих дела.

Translation 16.

Срби или Хрвати (наставак).

Тако на пример имали су једну књигу која се

много читала «Историја Александра Великог», такође «Историја Тројанског рата», и много пола религиозних пола романтичних легенди. Врло популарна изгледа да је била једна индијска прича, која се на Византинском, а после на српском преводу звала «Стефанит и Ихнитат». Али је од свих романса тога првог доба најпопуларнија била прича о «Владимиру и Косари». Владимир је био српски кнез од Зете (део Црне Горе и Северне Албаније). Нападнут од бугарског Цара Самуила (год. 988.) он буде потучен, заробљен и послан у бугарску престоницу. Ту га види царева кћер Косара, заљуби се у њега, и успе да добије од оца дозволу и благослов да се узму. Владимир добије натраг своју земљу као мираз уз цареву кћер. Ови историски догађаји узети су за предмет те српске романсе, једне од најстаријих новела у Европи.

Српска књижевност добила је наравно нова почета са проналаском штампе. Педесет година по Гутенберговом проналаску, Срби су већ имали штампане књиге, али увек на Старословенском Језику, нешто посрбљеном. Прва штампана српска књига «Часловац» издана је од Андреаса де Терезаниса де Аула, год. 1493. у Венецији. Крајем пак те године налази се једна штампарска машина у Ободу (Црна Гора), радећи «Октоих», који је из те штампарије изашао почетком 1494. Један примерак ове ретке књиге може се видети у Бритском Музеју. Први српски штампар, коме је припадала штампарија у Ободу, био је један српски племић, по имену Божидар Вуковић из Подгорице. За време прве половине шеснаестог века Срби су имали неколико штампарија у разним крајевима земље, као: у Београду, Скадру на Бојани, Горажду, Милешеву, Мрквиној Цркви. Али у другој половини тог века, српске штампарије изгубиле су се, јер је власт Турака пала као мора на све српске земље.

Српски далматински песници. Од петнаестог па до деветнаестог века једина српска земља, која и ако стално у опасности, слободна је била од Турака, била је Далмација. Центар њене књижевне делатности била је република дубровачка. Српско

становништво далматинских градова — стално у додиру са Талијанима, шаљући често своју младеж на високе школе у Риму, Падови, Флоренци и Венецији — био је онај део српског народа који се сразмерно рано надахнуо идејама западно-европске културе. Нарочито од шеснаестог до осамнаестог века, представници генија српског народа били су књижевници Дубровника, Спљета и Далмације у опште.

Први Србин који је покушао да пише на језику којим је народ говорио, беше Марко Марулић, српски племић из Спљета, рођен у том граду год. 1450. Он је студирао на чувеном Падовском универзитету, и био је високо образован и јако побожан човек. Он је умро као калуђер год. 1524. Најбоље његово дело је спев зван «Историје свете Удове Јудите».

Други један добар песник тог доба био је Ханибал Луцић (1480—1525), који је писао дивне лпрске песме и један позоришни комад, зван «Робиња», који је најстарија драма у српској књижевности. Радња у комаду врло је проста. Лепа кћер Београдског Кнеза кришом је волела младог Кнеза Деренчана. Изненада Турци је отму, и продаду је као робињу једном Дубровчанину. Међутим угарски краљ изда проглас обећавајући високу награду ономе ко је нађе и доведе је оцу. Млади Кнез Деренчан реши се да тражи девојку. Он се преруши као трговац, и идући од места до места дође у Дубровник, ту нађе девојку — и заљуби се у њу. Он јој каже да би могао и хтео да је одкупи од господара њеног и да јој да слободу, ако обећа де ће се удати за његовог пријатеља, кад се врати дома. Онда му девојка каже да јој то не би било тешко, јер је она заљубљена у Кнеза Деренчана, али је тајпла своју љубав, јер није никоме смела да се повери. Тобожњи трговац онда збаци са себе преобуку и појави се какав је био т. ј. главом Кнез Деренчан, одкупи девојчину слободу и одмах се њоме ожени у Дубровнику.

Луцић је превео неке од Овидових поема и написао је многе љубавне песме. Он је свакојако био прави песник.

Други један знаменит далматински песник био је Петар Хекторовић (1487—1572). Његово најбоље дело на српском језику (он је писао песме и на латинском и на талијанском) било је «Рибање и рибарско приговарање». Он описује како је у малој барци ишао у риболов са своја два рибара, Паском и Николом. Ловећи рибу, они су прекраћивали време певајући песме, причајући приче и задајући загонетке један другом.

Дубровник показује више песника у првој половини шеснаестог века. Најугледнији међу њима бежу: Сигисмунд Менчетић, који је оставио 575 љубавних песама, узимајући Овида за углед; Ђорђе Држић, такође лирски песник, Мавро Ветеранић, који је под утицајем Овидових «Метаморфоза» написао једну велику алегорију, звану «Перегрин»; Стефан Гучетић, који је написао један сатиричан спев, зван «Дервишијада»; Чубрановић, који се прославио својим спевом «Јећупком».

Али је куд и камо највећи песник, ког су Срби у Далматинском Приморју имали за време шеснаестог и седамнаестог столећа, био Иван Гундулић (рођ. 1550., умро 1638.). Он је на српски превео «Ослобођени Јерусалим», и написао је много комада, чији је предмет већином узет из грчког класичног доба. Али дело које га је прославило био је његов велики спев «Осман». Његова је тема била борба између Хришћанства и Ислама — по себи збиља голем предмет! Он је у двадесет песама опевао рат између Пољске под Краљем Владиславом и Турске под Султаном Османом године 1621., не без израза његовог дивљења јунаштву Турака, али наравно са још већом радости због победе Хришћана.

Translation 17.

Срби или Хрвати (наставак).

Спев је пун занимљивих епизода, које пак знатно одвраћају од јединства главне и средишне радње. Гундулић је био први српски песник који се ослободио ропског подражавања талијанских угледа. Његов је језик чист и звучан, а укус му је увек

као у човека класичне културе. Две песме овог великог пева (песма XIV. и XV.) изгубљене су још у рукопису.

Веома даровит песник био је Ђон Палмотић (1606—1657). Он је поглавито био драмски писац. Већина његових драма писане су по страном угледу, или им је предмет узет од других песника. На пример: његова «Атланта» писана је по Овиду, «Армида» по Тасовом «Ослобођеном Јерусалиму», «Алцина» по Ариостовом «Бесном Орланду». Али он је написао неколико драма и сасвим независно од страних угледа, као на пример: «Павлимира», «Каптислава», чији је предмет узет из старих традиција из историје Дубровника. Он се старао да пише чистим српским језиком, какав се у његово време говорио у Босни и Херцеговини. Главни његов спев «Кристијада» (у 24 песме) није био оригинално дело, већ само проширење једног пева, написаног на латинском, у шест песама, од Ђиролама Вида, године 1535.

Последњи велики песник у далматинском огранку српског народа је Игњат Ђорђић (рођ. у Дубровнику 1675., умро 1737.). Он је студирао у Риму и као врло млад човек ступио је у Језуитски Ред, али није остао ту дуже од седам година. Он је био врло учеван човек и као такав постављен је за професора на универзитету у Падови. Он је превео прву књигу Виргилове «Енеиде» на српски, написао је трагедију «Јудите», спев «Уздаси Покајнице Магдалене» и више пастирских песама. Али се сматра да му је најбоље дело прерада Давидових псалама на српски у стиху «Салтијер словенски».

Једва да је и један од српских писаца и песника из Далмације (са Дубровником) показао независности и оригиналности. Они су узимали идеје и форме из класичних па чак и из псеудо-класичних угледа. Али око половине осамнаестог века један Францискански калуђер, Андрија Качић Миошић (рођ. 1696 у Бресту, у Далмацији, умро 1760) пошао је новим путем. Он је био школован човек, писац философских есеја (на латинском), и као такав добро познат са класичном књижевношћу. Али он свој

песнички дар није подјармио под класицизам. Како је много путовао као Папин изасланик по српским земљама, Далмацији, Херцеговини и Босни, имао је доста прилике да чује народне певаче кад певају народне песме. Он усвоји њихов дух и њихов начин слика. Године 1756 он изда у Венецији књигу звану «Разговор угодни Народа Словинскога». Та је књига садржала 261 песму по начину српских народних песама. Неколико од ових биле су просте репродукције народних песама; остале су биле његова творевина. Он је опевао славна дела «Јунака Славенског Народа», разумевајући под тим општим именом Србе, Хрвате и Бугаре. Он је додао много историјских примедба да би објаснио догађаје или да обавести читаоце. Његова књига постала је врло популарна. Једино што се народу није свиђало био је назив књиге, и он га измени и назове је просто «Песмарица». Ова је књига покренула Вука Стефановића Караџића да предузме скупљање српских народних песама. У многим погледу Качић је био претеча Караџићев.

Писци српских књига написаних и изданих у Дубровнику и другим Далматинским градовима били су већином Срби католичке вере. Али велика већина Срба, који живе у Јужној Угарској (Банату, Бачкој и Срему), Краљевини Србији, Старој Србији, Црној Гори, Херцеговини, Босни и Македонији, припадају тако званој Грчко Православној Цркви. Овај део српског народа био је под убитачном владом Турака још од половине петнаестог века. Народ се једино старао да сачува го живот и да дође до хране, а о неговању књижевности нису мислили ни сами калуђери по манастирима. Крајем пак седамнаестог века Угарска се коначно ослободи од Турака, и Срби који су живели у јужним земљама ове краљевине убрзо су се почели бавити школом, наставом и књижевношћу. Поред Срба из Далмације и Хрватске, Срби из Јужне Угарске са правом су се могли сматрати као најкултурнији део српског народа за време осамнаестог и у првој половини деветнаестог века.

Први књижевни покушаји код Срба источно

православне цркве, по ослобођењу угарске од турског јарма, писани су језиком који није био језик којим су се Срби служили, већ стари славенски црквени језик помешан са много рускога. Старо-словенски помешан са српским облицима напуштен је из овог разлога : Руска Црква, за владе Цара Петра Великог, почела је снабдевати цркве и манастире у Бугарској и у српским земљама са црквеним књигама писаним на старо-словенском језику помешаном са руским изразима. Прве школе заведене у Србији, и у угарским покрајинама насељеним Србима, морале су добављати учитеље и професоре из Русије. Руски учитељи говорили су само руски, и учили су прве своје ђаке старо-словенски језик помешан са руским. Кад је који од њихових ђака узео перо да пише какву књигу, сматрао је да треба да се служи језиком из најновијих црквених књига, које су биле на старо-словенском руске редакције. Неки су мислили да углед науке и књижевности захтева да се књиге не пишу на језику простог народа, већ на језику светих црквених књига. Али народ је тај језик мало разумевао, и наравно није много марио за писце таквих књига. Утицај живог језика почео је да се осећа, и крајем осамнаестог века српске су књиге биле писане на једном чудном језику чија је основа била старо-словенски из црквених књига, помешан са много српских речи и српских облика. Сами писци звали су свој језик «славено-сербским». Али и ова «смеша» није задобила симпатије и помоћи и иначе немногобројне српске читалачке публике.

Већина књига које су изашле за време осамнаестог столећа (било на старо-словенском руског издања, или на славено-сербском) нису биле оригиналне — већ највише преводи из страних књижевности.

Translation 18.

Срби или Хрвати (наставак).

Први писац са нешто оригиналности, који је у ствари створио српску читалачку публику и који

је задобио трајно место у срцу српског народа као и у историји српске књижевности, био је Доситије Обрадовић. Он се родио 1739. год. у једном маленом селу (Чакову) у Банату. Као дечко од четрнаест година он ступи у манастир Хопово и закалуђери се, тврдо решен да се посвети, постом и молитвом. Али је убрзо видео да су његови покушаји узалудни. Његова жудња за науком намора га да остави манастир и да пође у свет идући за науком. Он је путовао свуда по Европи, дошао је у Енглеску и неколико месеци живео у Лондону, живећи од давања часова из Грчког. Он је имао срећу да задобије заштиту једног угледног филантрописта тог доба. Др. В. Фордајса, који је изгледа високо ценио његову ученост и његов карактер.

Доситије је био први писац међу Србима Источне Цркве који је наглашавао потребу да се књиге пишу на народном језику, те да читаоци могу без тешкоћа разумети што читају. Он је сам са великим успехом покушао тако да пише, и ако је овде онде употребљавао речи које су биле узете из старословенског језика. Он је велики успех постигао издајући једну књигу «Езопових басана», додајући уз сваку басну разговор пун мудрости и моралних поука за практичан живот његових читалаца. Од осталих његових дела (штампаних у неколико издања) најзанимљивија је његов сопствени животопис. Његова дела баш због разумљивог језика у њима и за најпростијег Србина, и због разговетности, искрености и моралне одважности да изнесе и осуди превару и предрасуду, задобила су велику популарност. Он је сматран за најучевнијег Србина тог доба и обично је називан «Српским Филозофом». Кад су Срби, предвођени Карађорђем, очистили земљу од Турака и почели да уређују редовну европску државу, Доситија позову у Београд и наименују га за првог српског Министра Просвете (год. 1809). Као такав он је установио прву Велику Школу код Срба. Он је умро у Београду год. 1811.

Међутим заступници старе славено-сербске књижевности и језика нису се сматрали тако лако по-

беђеним. «Отац српске историје», архимандрит Јован Рајић (умро 1801) написао је своју историју на том језику. Шта више и један тако високо културан човек и песник као архимандрит Лукијан Мушицки писао је своје стихове на славено-србском језику у првој половини деветнаестог века!

Доситеју није испало за руком да утврди народни језик за књижевни, али он је припремио пут за успех Вука Стефановића Караџића.

Караџић се родио у једном српском селу близу реке Дрине (у Краљевини Србији) год. 1787. Он је био самоук, и почео је јавну каријеру као писар код неких српских Војвода из првог устанка и напустио је Србију са многима бегунцима год. 1813. У Бечу је 1814. г. издао своју прву збирку Српских Народних Песама.

Translation 19.

Срби или Хрвати (наставак).

Чак и он, отац нове Српске Књижевности, назвао је прву књигу «Славено-Србска Пјеснарица». Он је био срећан да се упозна у Бечу са једним од најучевнијих Слависта оног доба, Бартоломејом Копитаром, филологом и археологом европског гласа, која је покренуо Караџића да се сасвим ода студији српског језика и скупљању неписаних умотворина српског народа — народних песама, прича, пословица и т. д. Његова прва збирка «Женских Песама» и «Јуначких Песама» изазвала је читаву сензацију у Европи, и показала је Србима самим какав богат и диван језик имају за књижеван рад. Караџић је написао прву Српску Граматику и први речник српског језика. У интересу свога рада он је често путовао скоро по свима српским земљама. Његово темељно знање српског језика навело га је да реформише српску азбуку, која се до онда употребљавала у опште, избацујући из ове неколико слова којима није било места у српском језику, и уводећи друга која представљају извесне самогласнике или мека сугласнике у језику, а за које није било нарочитог знака у старој азбуци. Караџић је увео

начело: «Пиши као што говориш, читај како је писано». Његов се систем показао као једини научни и примењује се глатко и изврено.

Наравно је, да се таква важна реформа није могла завести за један дан, нити без јаке опозиције од оних који су се били навикли на стари метод писања и на стари књижевни језик. Караџић и његове присталице морали су издржати најљуће и најогорченије нападе за читавих четрдесет година. Тек после 1860. год. српска влада повукла је забрану нове азбуке и правописа. Али још пре 1850. год. сви беспристрасни књижевници, а нарочито млађи људи, стали су на страну Вука Ст. Караџића, усвојили су његову азбуку и правопис, и писали су књиге на чистом српском језику. Ово је дало силног полета развићу модерне српске књижевности.

Српски песници новог доба. Није чудно, да ће народ, чији су прости и неписмени певачи певали стотинама балада о народним јунацима и њиховој борби са Турцима, имати међу образованим и школованим синовима доста песника. Срби новог доба имају збиља и сувише песника! Говорећи тачно и критички, не можемо рећи да смо имали до сада збиља великог песника. Али смо свакојако имали више њих, који су дошли близу величине. Овде ћемо само оне поменути, којима ће се Срби навек дичити.

1. Лукијан Мушицки, архимандрит, манастира Шишатовца, 1814—1828; затим епископ Карловачки (умро 1837.). Он је писао патриотске оде у старом класичном облику, и већином на славено-сербском језику. Само виша класа образованих људи умела је да цени узвишеност идеја, чистоту осећаја и ритмичку лепоту његових стихова. Сасвим је природно да код масе народа његова појезија није нашла одзива.

2. Сима Милутиновић Сарајлија. Рођен у Сарајеву, престоници Босне, год. 1791, умро је у Београду, престоници Србије, последњег дана године 1847. Он је био најоригиналнији од свих српских песника деветнаестог века. Као ватрен патриота,

он је опевао главне догађаје српске историје, а нарочито догађаје првог српског устанка против Турака под Карађорђем, и другог под Милошем Обреновићем. Његово главно дело је «Србијанка», у коме је херојска борба Срба описана топло, патриотски и песнички. Да би дао жељена израза својим песничким визијама, он је често морао да позајмљује речи из старо-словенског, а понекад из руског језика, али је најчешће стварао нове речи које су му требале, али чији прави смисао читаоци су с муком разумевали. Њега је тешко разумети без коментара.

Translation 20.

Срби или Хрвати (наставак).

3. Бранко Радичевић (р. 1824., умро 1853.). Он је свакојако најлиричнији од свих српских песника деветнаестог века. Његове су песме писане најмилозвучнијим и најчистијим српским језиком; његов стих је лак и савршен. Већина његових песама описује безбрижну веселост младежи. Али неколико година пред смрт он је написао неколико елегија и жалосник и меланхоличних песама. Његове љубавне песме врло су лепе и њежне. Најпопуларнија од његових песама је «Бачки Раста-нак», у којој описује живот ђака највише школе у Карловцима, престоници патријарха угарских Срба, и живописну лепоту околине. Један од брегова, који је најлепше описао у тој песми, сада се зове у његову славу, «Бранков Вис».

4. Петар Петровић Његуш, последњи Кнез-Владика Црне Горе. Рођен 1813, у селу Његушу у Црној Гори, постао је Кнез-Владика своје земље год. 1830, као дечко од седамнаест; умро је 1851. г. Он је био ђак Симе Милутиновића Сарајлије, и свакојако је од њега научио да изражава своје мисли и визије силно и изразито. Његово најбоље и најзнаменитије дело је «Горски Вијенац». То је драма у стиху, али без драмске радње, низ оригиналних и дивних лирских песама, описујући живот Црногораца, њихове погледе на свет, њихове предрасуде,

и нарочито њихово јунаштво. Оно је пуно племенитих осећаја и узвишених мисли. Ја га сматрам за најлепше дело модерне српске књижевности. Немање је лепа његова «Луца Микрокозма», спев у шест песама. Очевидно је да га је Његуш написао под утицајем дивљења Данта и Милтона. Песник се труди да реши велики проблем положаја и опстанка човека у Васељени. Човечија душа вођена једним анђелом долази пред престо Божији, и онда се показује Васељена пре створења овог света, за време побуне Сатане против Бога, при којој га је побунити други један пали Анђео, Адам, помагао. Али се Адам за времена покаје, и место да буде бачен у Пакао, њега поставе на нову планету, земљу, коју је Бог био створио нарочито за то да послужи као место казне за Адама и његове потомке. Ово је у опште врло значајан спев. Његова драма «Лажни цар, Шћепан Мали», занимљива је једино као опис црногорског живота и обичаја.

5. Змај Јован Јовановић. Рођен 1833, умро 1904. г. Он се одликовао као изврсан преводилац стране поезије у дивне српске стихове. Његове оригиналне песме већином су лирске, али су многе и сатиричне и шаљиве. За последњих година живота му он је израдио много дечијих песама. Чистота и звучност његова језика, природна лакоћа и лепота његова слика, богаство идеја, и топлота и дубина осећаја, учиниле су Јовановића једним од најпопуларнијих од модерних српских песника.

6. Бура Јакшић (р. 1832., умра 1878.), сликар и песник. Његове лирске и епске песме имају пуно жара и страсти и врло су популарне. Он има много оригиналности. Његова појезија утицала је јако на народну машту. Са Његушем и Змај Јовом он се сматра за великана на српском Парнасу. Осим песама и спева он је написао двадесет и девет кратких приповедака, и три драме. Ове последње нису од велике вредности, али приповетке су добро написане и дају верну слику сеоског живота код српског народа.

7. Лаза Костић је још жив, али он припада групи даровитих песника из друге половине девет-

наестог века. Он је високо образован човек и изврсан лирски песник; али он се нарочито одликује тиме, што је написао три најбоље драме које је до сада имала српска књижевност, а то су: «Максим Црнојевић», «Пера Сегединац» и «Гордана». Његова је такође заслуга што је превео успешно на српски Шекспировог «Ромео и Јулију», «Краља Лира», «Хамлета» и «Ричарда III.»

8. Никола Петровић Његош, црногорски Књаз. Владајућа династија Црне Горе, Петровићи Његоши, давала је у неколико нараштаја Србима не само способне и успешне владаре Црне Горе, и велике и победоносне вође црногорске војске, већ и људе иначе знамените са својим даром, нарочито са песничким даром. Поменуо сам већ да је последњи Кнез-Владика Црне Горе, Петар Петровић Његош, био највећи песник српског народа у деветнаестом веку. Отац Књаза Николе, Велики Војвода Мирко, био је и сам рођен народни певач, и сачинио је двадесет и девет спевава описујући бојеве и славећи победе Црногораца над Турцима за време деценије 1852—1862. Познато је, да су сви синови и кћери Књаза Николе веома даровити на овај или онај начин. Потребно је само да поменем његову кћер Јелену (Краљицу Талијанску), која је не лош сликар и песник; док су њена сестра Ана (Принцеза Батенбершка) и њен брат Принц Мирко познати са мучичким композицијама.

Књаз Никола отпочео је своје песничке радове као дечко од непуних седамнаест година (год. 1858.). Његове лирске песме давале су израза његовој личној побожности, његовом поштовању успомена на очеве и праочеве му, његовом патриотизму, а доцније и његовој љубави домаћег живота, његове жене и деце. Његова патриотска песма «Онамо! онамо!» компонована у лепу музику пева се као Народна Химна код свих Срба. Он се са успехом опробао у епској поезији: «Женидба Бега Љубовића», «Селим Бегом Град», «Хаидана», «Ирена, или Освојење Цариграда», «Песник и Вила» и друге.

Али је најважније од његових дела «Балканска Царица», драма у стиховима, у три акта. Ту се

описује јунаштво црногорских жена, којима је песник посветио своје дело. Ова се драма са великим успехом престављала у српским позориштима у Београду, на Цетињу, и у Новом Саду (Атини угарских Срба). Преведена је на немачки, холандски и мађарски, а делимице и на талијански.

Translation 21.

Срби или Хрвати (наставак).

Српски драматисти и новелисти. Срби имају сразмерно велики број драмских писаца. До сада нису дали збиља великог драмског писца, али има неколико књижевника, чије драме заслужују да се помену као значајне.

Прво место међу њима припада Матији Бану (рођ. 1818., умро 1903.), песник и публициста. Од његових петнаест драма и трагедија најбоље су: «Мејрима», «Пад Великог Новгорода», «Цар Лазар». Више од педесет година «Мејрима» је сачувала своје место у репертоару српских позоришта. — Врло продуктиван писац драма, трагедија и комедија био је Јован Поповић Стерија (1806—1856). Његова најбоља комедија «Тврдица» и данас у почетку двадесетог века преставља се. Његова најбоља трагедија сматра се да је «Краљ Стефан Дечански». — Ђорђе Малетић (1816—1888) написао је неколико добрих драма које су биле популарне између 1850 и 1880, нарочито: «Апотеоза Великог Карађорђа», «Претече Српске Слободе», «Смрт бугарског краља Михаила». Раније сам поменуо драме Лазе Костића и Књаза Николе.

Међу људима млађе генерације (од 1880 до данас) изврсне драме написали су Драгутин Илић («Краљ Вукашин», «Јаквинта», «За Слободу и Веру»), Милош Цветић («Немања», «Цар Душан», «Тодор од Сталаћа»). Најпопуларније комедије написали су Милован Глишић и Бранислав Нушић. — Треба да кажем да су и комедије Косте Трифковића (1843 до 1875) биле врло популарне у другој половини деветнаестог века.

Пада доста у очи, да Срби тако богати лирским и драмским песницима једва ако имају новелисте. У самом почетку деветнаестог века имали су само романтичне и сентименталне новеле Милована Видаковића (1780—1841). Његове новеле, нарочито «Усамљени Јуноша», «Љубомир у Јелисиуму», «Силоан и Милена, или Српкиња у Енглеској», биле су веома популарне код народа у оно време кад су изашле. Од Видаковића па до данас Срби су имали само једног заслужнијег новелисту — Јакова Игњатовића (1824—1889). Он је написао једну историјску новелу «Ђурађ Бранковић», једну из друштвеног живота српског «Милан Наранџић» и једну доста романтичну — «Мансор и Јемиља».

Као накнаду за то могу показати приличан број врло даровитих писаца кратких прича. Први је међу овим Лаза Ђ. Лазаревић (1851—1890), са по несрећи свега осам кратких приповедака, али које сретним избором предмета, дубоком психолошком студијом и елегантном прозом, са правом се сматрају као узор оног што треба да буде кратка приповедка. — Најоригиналнији од писаца кратких приповедака био је несумњиво Србин Далматинац, Стјепан Митров Љубиша (1824—1878). Његове приче из «Приморја и Црне Горе», као и приче «Вука Дојчиновића», писане снажним и живописним стилем, са изобиљем локалне и покрајинске боје и облика, брзо су га учиниле веома популарним. — Милан Ђ. Милићевић, Илија Вукићевић и Јанко Веселиновић дали су нам дивне црте из живота у српским селима и паланкама. Један књижевник, који је хумором и доброћудном сатиром био на путу да постане српски Дикенс, Стеван Сремац, на жалост је умро и сувише рано (1906.). Неке од његових прича, «Ивкова Слава», на пример, са успехом су драматизоване. — Један од најбољих приповедача у данашње доба у Србији је Сима Матавуљ који, родом из Далмације, већином из те земље узима предмете и из оближње Црне Горе.

На строго научном пољу имали смо некада (у осамнаестом веку) далматинског Србина, Руђера

Бошковића, философа светског гласа, математичара, астронома и физичара. У деветнаестом веку имали смо великог ботаничара. Др. Јосифа Пантића (1814—1888), и имамо још једног од највећих електро физичара нашег доба — Николу Теслу, који остајући добар српски патриота, сада је поданик Сједињених Држава. — Сада два млада професора на Београдском Универзитету привукла су на се пажњу европских научњака. Један је Др. Џвијић чија су географска истраживања на Балканском Полуострву високо цењена од Географског Друштва у Бечу, Берлину, Паризу и Лондону. Други је професор метафизике на истом универзитету, Др. Бранислав Петронијевић, чије је оригинално схватање великих философских проблема учинило га већ добро познатим у Европи и Сједињеним Државама.

У филологији имамо, сем славног Вука Караџића, његовог ћака и пријатеља, Ђура Даничића, са многобројним филолошким радовима, и великим речником хрватског и српског језика. Достојан ћак Ђуре Даничића је Стојан Новаковић, са многим граматичким и филолошким студијама. Новаковић, сада председник Српске Краљевеке Академије, у исто је време и први српски историчар нашег доба. Његово издање «Законика Цара Душана» у сваком је погледу угледно.

У историјском истраживању, поред Стојана Новаковића, Професор Љуба Ковачевић, Љуба Јовановић, Јован Томић истакли су се. Али је највеће услуге историјској науци и критичкој студији Српске Историје учинио Архимандрит Иларион Руварац (1842—1906). И ја сам написао једну студију о Србији у петнаестом веку (Ђураћ Бранковић), која је добро примљена. Моја монографија о Освојењу Цариграда од Турака преведена је на енглески, руски и шпански језик.

Printed by C. F. Winter, Darmstadt.

Educational Works and Class-Books

METHOD GASPEY-OTTO-SAUER

FOR THE STUDY OF MODERN LANGUAGES.

PUBLISHED BY JULIUS GROOS, HEIDELBERG.

•With each newly-learned language one wins a new soul. Charles V.

•At the end of the 19th century the world is ruled by the interest for trade and traffic; it breaks through the barriers which separate the peoples and ties up new relations between the nations. William II.

„Julius Groos, Publisher, has for the last fifty years been devoting his special attention to educational works on modern languages, and has published a large number of class-books for the study of those modern languages most generally spoken. In this particular department he is in our opinion unsurpassed by any other German publisher. The series consists of 300 volumes of different sizes which are all arranged on the same system, as is easily seen by a glance at the grammars which so closely resemble one another, that an acquaintance with one greatly facilitates the study of the others. This is no small advantage in these exacting times when the knowledge of one language alone is hardly deemed sufficient.

The textbooks of the *Gaspey-Otto-Sauer* method have, within the last ten years, acquired an **universal reputation**, increasing in proportion as a knowledge of living languages has become a necessity of modern life. The chief advantages, by which they compare favorably with thousands of similar books, are lowness of price and good appearance, the happy union of theory and practice, the clear scientific basis of the grammar proper combined with **practical conversational exercises**, and the system, here conceived for the first time and consistently carried out, by which the pupil is really taught to **speak and write the foreign language**.

To this method is entirely due the enormous success with which the *Gaspey-Otto-Sauer* textbooks have met; most other grammars either content themselves with giving the theoretical exposition of the grammatical forms and trouble the pupil with a confused mass of the most far-fetched irregularities and exceptions without ever applying them, or go to the other extreme, and simply teach him to repeat in a parrot-like manner a few colloquial phrases without letting him grasp the real genius of the foreign language.

The system referred to is easily discoverable: 1. in the arrangement of the grammar; 2. in the endeavour to enable the pupil to understand a regular text as soon as possible, and above all to teach him to **speak** the foreign language; this latter point was considered by the authors so particularly characteristic of their works, that they have styled them — to distinguish them from other works of a similar kind — **Conversational Grammars**.

The first series comprises manuals for the use of **Englishmen** and consists of 55 volumes.

Our admiration for this rich collection of works, for the method displayed and the fertile genius of certain of the authors, is increased when we examine the other series, which are intended for the use of foreigners.

In these works the chief difficulty under which several of the authors have laboured, has been the necessity of teaching a language in a foreign idiom; not to mention the peculiar difficulties which the German idiom offers in writing school-books for the study of that language.

Method Gaspey-Otto-Sauer

for the study of modern languages.

We must confess that for those persons who, from a practical point of view, wish to learn a foreign language sufficiently well to enable them to write and speak it with ease, the authors have set down the grammatical rules in such a way, that it is equally easy to understand and to learn them.

Moreover, we cannot but commend the elegance and neatness of the type and binding of the books. It is doubtless on this account too that these volumes have been received with so much favour and that several have reached such a large circulation.

We willingly testify that the whole collection gives proof of much care and industry, both with regard to the aims it has in view and the way, in which these have been carried out, and, moreover, reflects great credit on the editor, this collection being in reality quite an exceptional thing of its kind."

t.
(Extract from the Literary Review.)

All books bound.

English Editions.

	s.	d.
Elementary Modern Armenian Grammar by Gulian	3	—
Arabic Grammar by Thatcher	10	—
Key to the Arabic Grammar by Thatcher	3	—
Arabic Chrestomathy by Harder	10	—
Danish Conversation-Grammar by Thomas	6	—
Key to the Danish Conversation-Grammar by Thomas	2	—
Dutch Conversation-Grammar by Valette. 3. Ed.	5	—
Key to the Dutch Convers.-Grammar by Valette	2	—
Dutch Reader by Valette. 2. Ed.	3	—
French Conversation-Grammar by Otto-Onions. 14. Ed. . . net	4	—
Key to the French Convers.-Grammar by Otto-Onions. 8. Ed.	2	—
Elementary French Grammar by Wright. 4. Ed.	2	—
French Reader by Onions	3	—
Materials for French Prose Composition by Otto-Onions. 5. Ed.	2	6
French Dialogues by Otto-Corkran	2	—
German Conversation-Grammar by Otto. 29. Ed. net	4	—
Key to the German Convers.-Grammar by Otto. 21. Ed.	2	—
Elementary German Grammar by Otto. 9. Ed.	2	—
First German Book by Otto. 9. Ed.	1	6
German Reader. I. 8. Ed.; II. 5. Ed.; III. 2. Ed. by Otto . . . each	2	6
Materials for translating English into German by Otto-Wright. 7. Ed.	2	6
Key to the Mater. f. tr. Engl. i. Germ. by Otto. 3. Ed.	2	—
German Dialogues by Otto. 5. Ed.	1	6
Accidence of the German language by Otto-Wright. 2. Ed.	1	6
Handbook of English and German Idioms by Lange	2	—
German Verbs with their appropriate prepositions etc. by Tebbitt	1	—
The Haussa language (Die Haussasprache; la langue haoussa) by Seidel	4	—
Hindustani Conversation-Grammar by Clair-Tisdall	8	—
Key to the Hindustani Convers.-Grammar by Clair-Tisdall	2	—
Italian Conversation-Grammar by Sauer-de Arteaga. 9. Ed. net	4	—
Key to the Italian Convers.-Grammar by Sauer-de Arteaga. 8. Ed.	2	—
Elementary Italian Grammar by Motti. 4. Ed.	2	—
Italian Reader by Cattaneo. 2. Ed.	2	6
Italian Dialogues by Motti	2	—
Japanese Conversation-Grammar by Plaut	6	—
Key to the Japanese Conv.-Grammar by Plaut	2	—

Method Gaspey-Otto-Sauer

for the study of modern languages.

English Editions.

	s.	d.
Modern Persian Conversation-Grammar by St. Clair-Tisdall	10	—
Key to the Mod. Persian Convers.-Grammar by St. Clair-Tisdall	2	—
Portuguese Conversation-Grammar by Ey	5	—
Key to the Portuguese Convers.-Grammar by Ey	2	—
Russian Conversation-Grammar by Motti. 3. Ed.	6	—
Key to the Russian Convers.-Grammar by Motti. 3. Ed.	2	—
Elementary Russian Grammar by Motti. 3. Ed.	2	—
Key to the Elementary Russian Grammar by Motti. 3. Ed.	1	—
Russian Reader by Werkhaupt and Roller	2	—
Spanish Conversation-Grammar by Sauer-de Arteaga. 7. Ed. net	4	—
Key to the Spanish Convers.-Grammar by Sauer-de Arteaga. 5. Ed.	2	—
Elementary Spanish Grammar by Pavia. 2. Ed.	2	—
Spanish Reader by Arteaga	4	—
Spanish Dialogues by Sauer-Corkran	2	—
Elementary Swedish Grammar by Fort. 2. Ed.	2	—
Turkish Conversation-Grammar by Hagopian	10	—
Key to the Turkish Convers.-Grammar by Hagopian	4	—

Arabic Edition.

Kleine deutsche Sprachlehre für Araber von Hartmann	3	—
--	---	---

Armenian Edition.

Kleine englische Sprachlehre für Armenier von Gulian	3	—
---	---	---

Bulgarian Editions.

Kleine deutsche Sprachlehre für Bulgaren von Gawriysky. 2. Aufl.	2	6
Kleine englische Sprachlehre für Bulgaren von Gawriysky	2	6
Kleine französische Sprachlehre für Bulgaren von Gawriysky	2	6
Kleine russische Sprachlehre für Bulgaren von Gawriysky	2	6

Dutch Editions.

Kleine Engelsche Spraakkunst door Coster	2	—
Kleine Fransche Spraakkunst door Welbergen	2	—
Kleine Hoogduitsche Grammatica door Schwippert. 2. Dr.	2	—
Kleine Spaansche Spraakkunst door van Haaff	2	—
Sleutel bij de kleine Spaansche Spraakkunst door van Haaff	1	—

French Editions.

Grammaire allemande par Otto-Nicolas. 18. Éd.	4	—
Corrigé des thèmes de la Grammaire allemande par Otto-Nicolas. 7. Éd.	2	—
Petite grammaire allemande par Otto-Verrier. 10. Éd.	2	—
Lectures allemandes par Otto. I. 8. Éd., II. 5. Éd., III. 2. Éd. each	2	—
Erstes deutsches Lesebuch von Verrier	2	6
Conversations allemandes par Otto-Verrier. 5. Éd.	2	—
Grammaire anglaise par Mauron-Verrier. 11. Éd.	4	—
Corrigé des thèmes de la Grammaire anglaise par Mauron-Verrier. 5. Éd.	2	—
Petite grammaire anglaise par Mauron. 7. Éd.	2	—
Lectures anglaises par Mauron. 3. Éd.	3	—
Conversations anglaises par Corkran. 2. Éd.	2	—
Grammaire arabe par Armez	10	—
Corrigé des thèmes de la Grammaire arabe par Armez	3	—
Chrestomathie arabe par Harder	10	—
La langue congolaise par Seidel-Struyf	4	—

Method Gaspey-Otto-Sauer

for the study of modern languages.

French Editions.

	s.	d.
Grammaire espagnole par Sauer-Serrano. 6. Éd.	4	—
Corrigé des thèmes de la gramm. espagn. par Sauer-Serrano. 5. Éd.	2	—
Petite grammaire espagnole par Tanty. 3. Éd.	2	—
Lectures espagnoles par Arteaga	4	—
Grammaire grecque par Capos	6	—
Corrigé des thèmes de la Grammaire grecque par Capos	2	—
Petite grammaire hongroise par Kont	2	—
Corrigé des thèmes de la petite grammaire hongroise par Kont	1	—
Chrestomathie hongroise par Kont	4	—
Grammaire italienne par Sauer. 11. Éd.	4	—
Corrigé des thèmes de la Grammaire italienne par Sauer. 7. Éd.	2	—
Petite grammaire italienne par Motti. 5. Éd.	2	—
Chrestomathie italienne par Cattaneo. 3. Éd.	2	—
Conversations italiennes par Motti. 2. Éd.	2	—
Grammaire japonaise par Plaut	6	—
Corrigé des thèmes de la Grammaire japonaise par Plaut	2	—
Grammaire néerlandaise par Valette. 3. Éd.	5	—
Corrigé des thèmes de la Grammaire néerlandaise par Valette	2	—
Lectures néerlandaises par Valette. 2. Éd.	3	—
Grammaire portugaise par Armez	5	—
Corrigé de la Grammaire portugaise par Armez	2	—
Grammaire roumaine par Lovera	5	—
Corrigé des thèmes de la Grammaire roumaine par Lovera	2	—
Grammaire russe par Fuchs-Nicolas. 4. Éd.	5	—
Corrigé des thèmes de la Grammaire russe par Fuchs-Nicolas. 4. Éd.	2	—
Petite grammaire russe par Motti. 2. Éd.	2	—
Corrigé des thèmes de la petite grammaire russe par Motti. 2. Éd.	1	—
Lectures russes par Werkhaupt et Roller	2	—
Petite grammaire suédoise par Fort	2	—

German Editions.

Arabische Konversations-Grammatik v. Harder. 2. Aufl.	10	—
Schlüssel dazu v. Harder. 2. Aufl.	3	—
Arabische Chrestomathie v. Harder	10	—
Kleine arabische Sprachlehre v. Harder	3	—
Bulgarische Konversations-Grammatik v. Gawriysky	5	—
Schlüssel dazu v. Gawriysky	2	—
Chinesische Konversations-Grammatik v. Seidel	8	—
Schlüssel dazu v. Seidel	1	—
Kleine chinesische Sprachlehre v. Seidel	2	—
Schlüssel dazu v. Seidel	1	—
Dänische Konversations-Grammatik v. Wied. 2. Aufl.	5	—
Schlüssel dazu v. Wied. 2. Aufl.	2	—
Duala Sprachlehre und Wörterbuch v. Seidel	2	—
Englische Konversations-Grammatik v. Gaspey-Runge. 25. Aufl.	4	—
Schlüssel dazu v. Runge. 5. Aufl.	2	—
Englisches Konversations-Lesebuch v. Gaspey-Runge. 6. Aufl.	3	—
Kleine englische Sprachlehre v. Otto-Runge. 8. Aufl.	2	—
Schlüssel dazu v. Runge	1	—
Englische Gespräche v. Runge. 3. Aufl.	2	—
Materialien z. Übersetzen ins Englische v. Otto-Runge. 4. Aufl.	2	—
Englische Chrestomathie v. Süpfle-Wright. 9. Aufl.	4	—
Handbuch englischer und deutscher Idiome v. Lange	2	—
Ewe Sprachlehre und Wörterbuch v. Seidel	2	—
Kleine finnische Sprachlehre v. Neuhaus	2	—
Französische Konversations-Grammatik v. Otto-Runge. 28. Aufl.	4	—
Schlüssel dazu v. Runge. 5. Aufl.	2	—
Franz. Konv.-Lesebuch I. 10. Aufl., II. 5. Aufl. v. Otto-Runge. à	2	3

Method Gaspey-Otto-Sauer

for the study of modern languages.

German Editions.

	s.	d.
Franz. Konv.-Leseb. f. Mädchsch. v. Otto-Runge 1. 5. Aufl., II. 3. Aufl. à	2	6
Kleine französische Sprachlehre v. Otto-Süpfle. 10. Aufl.	2	6
Schlüssel dazu v. Otto-Süpfle. 2. Aufl.	1	—
Materialien z. Übersetzen ins Französische v. Runge	2	—
Französische Gespräche v. Otto-Runge. 9. Aufl.	2	—
Französisches Lesebuch v. Süpfle. 11. Aufl.	3	—
Italienische Konversations-Grammatik v. Sauer. 13. Aufl.	4	—
Schlüssel dazu v. Cattaneo. 5. Aufl.	2	—
Italienisches Konversations-Lesebuch v. Sauer. 5. Aufl.	4	—
Italienische Chrestomathie v. Cattaneo. 3. Aufl.	2	6
Kleine italienische Sprachlehre v. Sauer. 10. Aufl.	2	—
Schlüssel dazu v. Cattaneo. 2. Aufl.	1	—
Italienische Gespräche v. Sauer-Motti. 5. Aufl.	2	—
Übungsstücke zum Übers. a. d. Deutschen i. Ital. v. Lardelli. 5. Aufl.	2	—
Japanische Konversations-Grammatik v. Plaut	6	—
Schlüssel dazu v. Plaut	2	—
Marokkanische Sprachlehre v. Seidel	3	—
Neugriechische Konversations-Grammatik v. Petraris	6	—
Schlüssel dazu v. Petraris	2	—
Lehrbuch der neugriechischen Volkssprache v. Petraris	3	—
Niederländische Konversations-Grammatik v. Valette. 2. Aufl.	5	—
Schlüssel dazu v. Valette	2	—
Niederländisches Konv.-Lesebuch v. Valette. 2. Aufl.	3	—
Kleine niederländische Sprachlehre v. Valette. 3. Aufl.	2	—
Polnische Konversations-Grammatik v. Wicherkiewicz. 3. Aufl.	5	—
Schlüssel dazu v. Wicherkiewicz. 3. Aufl.	2	—
Portugiesische Konversations-Grammatik v. Ey	5	—
Schlüssel dazu v. Ey	2	—
Kleine portugiesische Sprachlehre v. Kordgien-Ey. 5. Aufl.	2	6
Rumänische Konversations-Grammatik von Lovera	5	—
Schlüssel dazu von Lovera	2	—
Russische Konversations-Grammatik v. Fuchs. 5. Aufl.	5	—
Schlüssel dazu v. Fuchs. 5. Aufl.	2	—
Russisches Konversations-Lesebuch v. Werkhaupt	2	—
Kleine russische Sprachlehre v. Motti. 3. Aufl.	2	—
Schlüssel dazu v. Motti. 3. Aufl.	1	—
Schwedische Konversations-Grammatik v. Walter. 2. Aufl.	5	—
Schlüssel dazu v. Walter. 2. Aufl.	2	—
Kleine schwedische Sprachlehre v. Fort. 2. Aufl.	2	—
Serbische Konversations-Grammatik v. Petrovitch	4	—
Schlüssel dazu v. Petrovitch	2	—
Spanische Konversations-Grammatik v. Sauer-Ruppert. 10. Aufl.	4	—
Schlüssel dazu v. Ruppert. 4. Aufl.	2	—
Spanisches Lesebuch v. Arteaga	4	—
Kleine spanische Sprachlehre v. Sauer. 7. Aufl.	2	—
Schlüssel dazu v. Runge. 2. Aufl.	1	—
Spanische Gespräche v. Sauer. 4. Aufl.	2	—
Spanische Rektionsliste v. Sauer-Kordgien	2	—
Suahili Konversations-Grammatik v. Seidel	5	—
Schlüssel dazu v. Seidel	2	—
Suahili Wörterbuch v. Seidel	2	6
Tschechische Konversations-Grammatik v. Maschner	5	—
Schlüssel dazu v. Maschner	2	—
Türkische Konversations-Grammatik v. Jehlitschka	8	—
Schlüssel dazu v. Jehlitschka	3	—
Kleine ungarische Sprachlehre v. Nagy. 2. Aufl.	2	—
Schlüssel dazu v. Nagy	1	—
Ungarische Chrestomathie v. Kont	4	—

Method Gaspey-Otto-Sauer

for the study of modern languages.

Greek Editions.

Kleine deutsche Sprachlehre für Griechen von Maltos	2	6
Deutsche Gespräche für Griechen von Maltos	2	—
Kleine englische Sprachlehre für Griechen von Deffner	3	—
Kleine russische Sprachlehre für Griechen von Maltos	3	—

Italian Editions.

Grammatica araba di Farina	8	—
Chiave della grammatica araba di Farina	2	6
Grammatica francese di Motti. 4. Ed.	4	—
Chiave della grammatica francese di Motti. 3. Ed.	2	—
Grammatica elementare francese di Sauer-Motti. 4. Ed.	2	—
Lecture francesi di Le Boucher	3	—
Conversazioni francesi di Motti	2	—
Grammatica del Greco volgare di Palumbo	3	6
Grammatica inglese di Pavia. 6. Ed.	4	—
Chiave della grammatica inglese di Pavia. 3. Ed.	2	—
Grammatica elementare inglese di Pavia. 3. Ed.	2	—
Lecture inglesi di Le Boucher	3	—
Grammatica elementare portoghese di Palumbo	2	6
Grammatica rusa di Motti	5	—
Chiave della grammatica russa di Motti	2	—
Grammatica spagnuola di Pavia. 4. Ed.	5	—
Chiave della Grammatica spagnuola di Pavia. 3. Ed.	2	—
Grammatica elementare spagnuola di Pavia. 3. Ed.	2	—
Grammatica elementare svedese di Pereira	2	—
Grammatica tedesca di Sauer-Ferrari. 8. Ed.	4	—
Chiave della Grammatica tedesca di Sauer-Ferrari. 4. Ed.	2	—
Grammatica elementare tedesca di Otto. 6. Ed.	2	—
Lecture tedesche di Otto. 5. Ed.	2	—
Antologia tedesca di Verdaro	3	—
Conversazioni tedesche di Motti. 2. Ed.	2	—
Avviamento al trad. dal ted. in ital. di Lardelli. 5. Ed.	2	—

Polish Edition.

Kleine deutsche Sprachlehre für Polen von Paulus	2	—
---	---	---

Portuguese Editions.

Gramática alemã por Prévôt. 4. Ed.	4	—
Chave da Gramática alemã por Otto-Prévôt. 2. Ed.	2	—
Gramática elementar alemã por Prévôt-Pereira. 4. Ed.	2	—
Grammatica francesa por Tanty-Vasconcellos. 2. Ed.	4	—
Chave da Grammatica francesa por Tanty-Vasconcellos. 2. Ed.	2	—
Livro de leitura francesa por Le Boucher	3	—
Livro de leitura inglesa por Le Boucher	3	—
Grammatica elementar sueca por Pereira	2	—

Rouman Editions.

Gramatică francesă de Leist	4	—
Cheea gramaticii franceze de Leist	2	—
Elemente de gramatică francesă de Leist. 2. Ed.	2	—
Conversațiuni franceze de Leist. 3. Ed.	2	—
Gramatică germană de Leist	4	—
Cheea gramaticii germane de Leist	2	—
Elemente de gramatică germană de Leist. 2. Ed.	2	—
Conversațiuni germane de Leist. 2. Ed.	2	—

Method Gaspey-Otto-Sauer

for the study of modern languages.

Russian Editions.

	s.	d.
English Grammar for Russians by Hauff. 2. Ed.	4	—
Key to the English Grammar for Russians by Hauff. 2. Ed.	2	—
French Grammar for Russians by Malkiel.	4	—
Key to the French Grammar for Russians by Malkiel.	2	—
German Grammar for Russians by Hauff. 2. Ed.	4	—
Key to the German Grammar for Russians by Hauff. 2. Ed.	2	—
Italian Grammar for Russians by Mozejko.	4	—
Key to the Italian Grammar for Russians by Mozejko	2	—
Japanese Grammar for Russians by Plaut-Issacovitch	7	—
Key to the Japanese Grammar for Russians by Plaut-Issacovitch	2	—
Elementary Swedish Grammar for Russians by Fort-Issacovitch	3	—

Servian Editions.

Kleine deutsche Sprachlehre für Serben von Petrovitch	2	6
Kleine englische Sprachlehre für Serben von Petrovitch	2	6
Kleine französische Sprachlehre für Serben von Petrovitch	2	6

Spanish Editions.

Gramática alemana por Ruppert. 4. Ed.	4	—
Clave de la Gramática alemana por Ruppert. 3. Ed.	2	—
Gramática elemental alemana por Otto-Ruppert. 7. Ed.	2	—
Gramática francesa por Tanty-Arteaga. 2. Ed.	4	—
Clave de la Gramática francesa por Tanty-Arteaga. 2. Ed.	2	—
Gramática sucinta de la lengua francesa por Otto. 5. Ed.	2	—
Libro de lectura francesa por Le Boucher	3	—
Gramática inglesa por Pavia. 3. Ed.	4	—
Clave de la Gramática inglesa por Pavia. 3. Ed.	2	—
Gramática sucinta de la lengua inglesa por Pavia. 5. Ed.	2	—
Libro de lectura inglesa por Le Boucher	3	—
Gramática sucinta de la lengua italiana por Pavia. 4. Ed.	2	—
Gramática sucinta portuguesa por Carrillo	2	6
Gramática sucinta de la lengua rusa por d'Arcais	2	—
Clave de la Gramática sucinta rusa por d'Arcais	1	—

Swedish Edition.

Kleine deutsche Sprachlehre für Schweden von Walter	2	—
--	---	---

Tchech Editions.

Kleine deutsche Sprachlehre für Tschechen von Maschner	2	—
Französische Konv.-Grammatik für Tschechen von Maschner	5	—
Schlüssel dazu von Maschner	2	—

Turkish Editions.

Kleine deutsche Sprachlehre für Türken von Wely Bey-Bolland	3	—
Deutsches Lesebuch für Türken von Wely Bey-Bolland	3	—

Conversation-Books by Connor

in two languages:

English-German. 2. Ed.	2	—	Deutsch-Rumänisch	2	—
English-French. 2. Ed.	2	—	Deutsch-Russisch.	3	—
English-Italian. 2. Ed.	2	—	Deutsch-Schwedisch.	2	—
English-Russian	3	—	Deutsch-Spanisch. 2. Ed.	2	—
English-Spanish. 2. Ed.	2	—	Deutsch-Türkisch.	4	—
English-Swedish	2	—	Français-Italien. 2. Ed.	2	—
Deutsch-Dänisch	2	—	Français-Espagnol	2	—
Deutsch-Französisch. 2. Ed.	2	—	Français-Portugais	2	—
Deutsch-Italienisch. 2. Ed.	2	—	Français-Russe	3	—
Deutsch-Niederländisch	2	—	Italiano-Spagnuolo	2	—
Deutsch-Portugiesisch	2	—			

Method Gaspey-Otto-Sauer

for the study of modern languages.

Conversation-Books by Connor

in three languages:

English-German-French. 14. Ed.	2	6
--	---	---

in four languages:

English-German-French-Italian. 2. Ed.	4	—
---	---	---

The Traveller's Companion by Motti.

No.			No.			s.	d.
1. for Germans:	Englisch	. 1 s.	43. for Frenchmen:	Italien	.	1	—
2. " "	Französisch	1 "	44. " "	Russe	.	1	—
3. " "	Italienisch	1 "	45. " "	Néerland-		1	—
4. " "	Russisch	. 1 "		[dais			
5. " "	Niederländisch	1 "	61. for Italians:	Tedesco	.	1	—
21. for Englishmen:	German	. 1 "	62. " "	Inglese	.	1	—
22. " "	French	. 1 "	63. " "	Francese	.	1	—
23. " "	Italian	. 1 "	81. for Russians:	Deutsch	.	1	—
24. " "	Russian	. 1 "	82. " "	Englisch	.	1	—
25. " "	Dutch	. 1 "	83. " "	Französisch	.	1	—
41. for Frenchmen:	Allemand	. 1 "	84. " "	Italienisch	.	1	—
42. " "	Anglais	. 1 "					

German Language by Becker	2	—
Spanish Commercial Correspondence by Arteaga y Pereira	3	—
Dänischer Sprachführer von Forchhammer	2	—
Richtige Aussprache d. Muster deutschen v. Dr. E. Dannheisser, br.	—	6
Englische Handelskorrespondenz v. Arendt. 2. Aufl.	2	—
Kurze französische Grammatik von H. Runge	2	—
Franz. Sprachl. f. Handelssch. v. Dannheisser, Küffner u. Offenmüller	2	6
Italienische kaufm. Korresp.-Gramm. v. Dannheisser u. Sauer. 2. Aufl.	4	—
Schlüssel dazu v. Dannheisser	2	—
Il correttore italiano von Mayo-Gelati	2	—
Anleitung z. deutschen, franz., engl. u. ital. Geschäfts- briefen von Oberholzer u. Osmond, br.	1	—
Spanische Handelskorrespondenz von Arteaga y Pereira	3	—
Kleines spanisches Lesebuch f. Handelsschulen v. Ferrades-Langeheldt	2	—
Langue allemande par Becker	2	—
Le danois parlé par Forchhammer	2	—
Correspondance commerciale espagnole par Arteaga y Pereira	3	—
Lengua alemana de Becker	2	—

The Publisher is untiringly engaged in extending the range of educational works issuing from his Press. A number of new books are now in course of preparation.

The new editions are constantly improved and kept up to date.

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY
BERKELEY

Return to desk from which borrowed.

This book is DUE on the last date stamped below.

JUN 18 1952

16 Oct '52 GD

OCT 2 1952 LU

23 Sep '53 SS

REC'D LD

DEC 21 1956 AUTO DISC SEP 16 1987

17 Apr 59 AB

REC'D LD

MAY 6 1959

~~30 '52 W~~
*As always
ever only
for searching*

SEP 26 1987

YC165901

U.C. BERKELEY LIBRARIES

C004083196

349544

Pathologic

PG-1231

P3

Key

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY

